

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

675

G

30

675
§ 30

01 1875

Digitized by Google

H A N D L E I D I N G

V O O R

O N D E R W I J Z E R S,

T E N G E B R U I K E V A N

W E I L A N D S

N E D E R D U I T S C H E S P R A A K K U N S T,

T E N D I E N S T E D E R S C H O L E N.

T W E E D E D R U K.

T e L E F D E N b*j*

D. DU MORTIER EN ZOON.

M D C C X X I I L.

Wij stellen ons recht tot het drukken en uitge-
ven van dit Werkje, onder de bescherming der
wet, en zullen elken Nadrukker, Verkooper of
Verspreider van nagedrukte Exemplaren van het-
zelve, geregteijk vervolgen.

D. de Kortier en Loon.

VOORBERIGT.

Het gezegde van den Recensent der *Nederdutsche Spraakkunst ten dienste der Scholen*, uitgegeven door P. WEILAND, in het gesichte Maandwerk: *Bijdragen betrekkelijk den Staat en de Verbetering van het Schoolwezen, in het Koninkrijk Holland*, VI. D. VII. St., bl. 5. „Mischien was het niet onnut, „zoo iemand de moeite nam, om de noodf- „ge vragen hiefuit te trekken, en tot eene „handleiding voor de Onderwijzers te ver- „vaardigen,“ gaf aanleiding tot de vervaardiging en uitgave van dit werkje. Dat hetzelfde, als eene handleiding voor Onderwijzers, slechts in de handen van deze moet zijn, en

niet in die der Leerlingen komen, spreekt van zelf — en wat het gebruik betreft, dit behoeft, mijns bedunkens, mede geene breedvoerige aanwijzing: door den Onderwijzer moet gevraagd, en door de Leerlingen geantwoord worden — vragen en antwoorden zijn hier dus de beide hoofdzaken. Hoewel ik nu het vragen aan Leerlingen niet als heldenwerk beschouw, en veronderstel, dat ieder Onderwijzer, die eenige redeneerkunde en een tamenlijk oordeel heeft, dit heel wel doen kan; maar nogtans, aan den anderen kant, veronderstel, dat, hoe gunstig ik ook in het algemeen over mijne ambtsbroederen denk, er nog wel de een of ander onder hen zal overschieten, die zulk eene bepaalde aanleiding behoeft, wil ik echter, offchoon reeds hier en daar in dit werkje, waar ik zulks noodig achtte, door ondergevoegde aantekeningen, eenige werken hebbende gegeven, nog de volgende gemengde aanmerkingen, omtrent vragen en antwoorden in het algemeen, maar bijzonder betrekkelijk op het gebruik dezès werkjes, hier neder te stellen.

Wat dus het vragen door den Onderwijzer betreft, merk ik aan:

1. Dat

V O O R B E R I G T

1. Dat de eerste vraag aan de Leerlingen zij: waarover in de les (of in den §.) gehandeld wordt; opdat zij reeds dadelijk toonen zouden, een algemeen overzicht te hebben.
2. Men vrage niet ieder op zijne bepaalde beurt, maar door elkander, en late het juiste of niet juiste van het antwoord des eenen door den anderen beoordeelen en aanwijzen.
3. Men dient eene vraag somwijlen te herhalen, niet alleen met dezelfde woorden, om ze langs dien weg beter in het geheugen der kinderen te kunnen prenten; — maar ook met andere, om te onderzoeken, of de leerlingen over de antwoorden nagedacht hebben, en om door eene soms duidelijker voorstelling beter verstaan te worden.

En wat het antwoorden door de Leerlingen aangaat:

1. Dat de Onderwijzer naauwkeurig onderscheide, of het antwoord wel, dan niet wel — of het zulks geheel of slechts ten deele en onder zekere bepalingen is. In het eerste geval late men hetzelfde door

de overige Leerlingen herhalen, en billijke het; en waar men bescpeurt, dat het bewijzen van opmerkzaamheid oplevert, dient men zulks met eene matige lof-tuiting vergezeld te doen gaan; — doch in het tweede geval; — wanneer er een verkeerd antwoord op de vraag volgt, — moet hetzelfde voltrekt, het zij bij nader nadenken door den antwoorder zelve, of daarna, wanneer hij geen beter antwoord weet te geven, door zijne medeleerlingen, verbeterd worden.

3. Daar een verkeerd antwoord deels de uitdrukking of de spraak, deels ook de zaak zelve betreffen kan, dient de Onderwijzer den Leerlingen in beide gevallen te ge-moet te komen en hunne feilen trachten te verbeteren.

3. De Onderwijzer stelle zich niet teyreden, wanneer de antwoorden zoo gegeven worden, als zij in het Leerboek (WEILAND'S Spraakkunst) staan; maar in een dergelyk geval dient hij zich, door nadere ondervragingen, te overtuigen van de opmerkzaamheid en het nadenken zijner Leerlingen: want het is oneindig beter, dat

Leer-

Leerlingen zich van hunne eigene woorden bedienen, dan dat zij woorden bezigen, die zij meereendeels niet verstaan.

4. Indien eene vraag slechts door *ja* of *neen* beantwoord wordt, dient men, in het eerste geval, de vraag bevestigend, en, in het laatste, ontkenmend te herhalen; daar deze herhaling niet alleen de opmerkzaamheid oefent, maar ook aan de leerlingen de vaardigheid verschafft, om regelmatig te denken en duidelijk te antwoorden.

5. Wanneer er echter half ware of half onware antwoorden gegeven worden, of de zulke, die slechts onder zekere bepaling gelden kunnen, dient de Onderwijzer de beteekenis en gevallen aan te geven, in hoe verre zij waar, en in hoe verre zij niet waar zijn.

6. Indien er echter in het geheel geen antwoord op eene voorgestelde vraag volgt, en men in de noodzakelijkheid komt, om zelf het antwoord te geven, moet men dit antwoord mede bij gedeelten afvragen, en, langs dien weg, eindelijk weder tot een geheel brengen.

Har-

Hartelijk wenschende, dat deze vragen, die, daar zij op de eene plaats meerder, op de andere plaats minder zamenhangen, of den geheel inhoud van eenen §. bevatten, de verdere aanvulling der Onderwijzers naar bovenstaande regelen behoeven, zoo tot bevordering van het onderwijs in de Nederduitsche taal aan de Schooljeugd, als ter verdere aankweeking dezer onontbeerlijke wetenschap bij Schoon-derwijzers strekken mogen, teeken ik mij,

P. N. M.

IN

I N L E I D I N G.

§. 1.

1. **W**aaruit is eene taal zamen gefeld?
2. Tot hoe veel hoofdzaken bepaalt zich derhalve e spraakkunst?
3. Waarin bestaat de eerste.....?
4. Waarin bestaat de tweede hoofdzak?

§. 2.

1. Wat is noodig, om onze taal wel te leeren spreken en schrijven, dat is te zeggen, dat wij voldoende reden weten te geven, waarom wij zoo niet anders spreken of schrijven?

A

§. 3.

§. 3.

1. Naar welke grondstellingen kan men in onze taal, in twijfelachtige gevallen, te werk gaan?

2. Wat verstaat gij door het *taalgebruik*?

3. Wat verstaat gij door de tweede grondstelling, of de *regelmaat* der taal?

4. Wat is de *woordgronding*, en kan men zich daarop altijd verlaten?

5. Wat verstaat gij eindelijk door de vierde grondstelling, en wat is daartoe noodig?

§. 4.

1. Tot hoe veel hoofdzaken bepaalt zich de Nederduitse spraakkunst? (*)

(*) De Onderwijzer zou hier, uit vergelijking van §. 1., waarop deze §. slaat, zijnen leerlingen nog nader kunnen vragen:

a) Wat verstaat gij door de *spelling*?

b) En wat door de *woordvoeging*?

EERSTE DEEL.

OVER DE

SPELLING.

EERSTE HOOFDSTUK.

A. OVER DE LETTEREN VAN HET NEDERDUITSCH. ABÉ EN DEZZELVER ZAMENVOEGING TOT WOORDEN.

§. 1.

1. **H**oe veel letters behoeven wij tot het schrijven van echt Nederduitſche woorden?
2. Waarom noemt gij de C, Q, X en Y niet hierbij?

§. 2.

1. Hoe worden deze letters onderscheiden?
2. Wat noemt gij *klinkers*?
3. Waarom noemt gij die zoo?
4. Wat noemt gij *medeklinkers*?
5. En waarom noemt gij ook die zoo?

A 2

A. OVER DE KLINKERS.

1. Dierzelfver getal, en de wijs, waarop zij gevormd worden.

§. 3.

1. Hoe veel klinkers hebben wij in onze taal?
2. Wat denkt gij van de IJ, die door vele andere Spraakkunstenars hier nog wordt bijgevoegd?
3. Maar is ook de Y bij ons in geen gebruik?

§. 4.

1. Wat valt er bij het uitspreken der klinkletters A, E, I, O, U, omtrent de opening van den mond, aan te merken?

2. Over de twee- en drieklanken.

§. 5.

1. Hoedanig worden de twee- en drieklanken gevormd of voortgebracht?

§. 6.

1. Hoe of wanneer ontstaat er een tweeklank? (*)
2. Hoe ontstaan de verlengde tweeklanken? (†)

3. Noem

(*) De Onderwijzer kan hier ook vragen: Hoe veel tweeklanken heeft men dan in onze taal? en, tot meerdere oefening, de leerlingen eenige woorden doen opnoemen, waarin deze tweeklanken gehoord worden.

(†) Men zou deze vraag eene andere wending kunnen geven, en, bij voorbeeld, kunnen vragen: Hoe worden de tweeklanken verlengd? of: Wat zijn verlengde tweeklanken?

3. Noem mij eens eenige woorden, waarin dezelve voorkomen.

4. Wanneer heeft er een drieklank plaats?

5. Noem mij eens eenige woorden, waarin drieklanken gehoord worden.

6. Wat onderscheid is er dus tusfchen eenen twee- en drieklank?

§. 7.

1. Wat valt er aan te merken omtrent de verlenging der twee- en drieklanken, welke op *i* eindigen?

§. 8.

1. Wat valt er nog ten aanzien van de uitspraak der tweeklanken aan te merken? (*)

3. *Over de spelling met enkele en dubbele klinkers.*

§. 9.

1. Hoe werden de klinkers onderscheiden?

2. Is elke klinker voor deze zes onderscheidene klanken vatbaar?

3. Welke zijn dan de klinkers, die slechts eenen korten en langen klank hebben?

4. Welke hebben daarenboven nog eenen *zacht*
kor

(*) Deze vraag dient noodzakelijk door den Leermee-
ter ontwikkeld te worden in de nadere vragen: Wat
merkt gij dan aan omtrent de *au*? Wat omtrent *ou*,
oe, *ei* en *ia*? terwijl hij dit alles zijnen leerlinged
door voorbeelden moet doen ophelderen.

horen en zachtlingen, scherpkorten en scherplangen klank?

5. Helder dit van beide eens met voorbeelden op.

§. 10.

1. In welke gevallen behooren alle klinkers verdubbeld te worden?

2. Hoe gaat men in het meervoudige of bij de verbuiging dier woorden te werk?

3. Bij welke klinkletters heeft alleen de onderscheiding van *dubbele* en *enkele* klinkers plaats?

§. 11.

1. Noem mij eens eenige woorden tot voorbeelden van de enkele en dubbele klinkerspelling op?

2. Welke onderscheiding heeft er, omtrent de verdubbeling der klinkletters, in de woorden *week* en *kool* plaats?

3. Hoe schrijft gij dan *vuurkool* en *bloemkool* in het meervoudige?

4. Welk onderscheid is er tusschen *weken* en *weken*?

§. 12.

1. Wanneer echter een klinkletter in een woord verlengd wordt, en op twee of meer medeklinkers fruit, wat vindt er dan bij de verbuiging dier woorden plaats?

2. Helder mij dit eens door voorbeelden op.

3. Maar zijn die woorden, welke *oe* of *oo* hebben, van dezen regel niet uitgezonderd?

§. 13.

§. 13.

1. Kunten alle Nederlanders even goed het onderscheid tusschen de zachtlange en scherplange en oo hooren?
2. Wie kunnen dit het minst?
3. In welke gewesten heeft intusschen het verschil diër uitspraak het meeste stand?

§. 14.

1. Worden dus de zachtlange en scherplange klanken overal even juist uitgesproken?
2. Hoe gaat men dan hieromtrent te werk?
3. Helder mij dit eens door eenige voorbeelden op.

§. 15.

1. Hebben de woorden *heelen*, *soeken*, *deelen*, *meenem*, sende scherplangen of zachtlang klank?
2. Waaruit leidt gij zulks af?

§. 16.

1. Hoe handelden onze beste Schrijvers reeds, om den onderscheidenen klank der scherplange en zachtlange e en v uit te drukken?
2. Wat leert ons dit oerhalve ten aanzien der spelling in dezen?

§. 17.

1. Wanneer of in welke foort van woorden komt dan de zachtlange e voor?
2. Welke woorden zijn hier van uitgezonderd? (*)

§. 18.

(*) Deze § kan ook door den Leermester in meerdere vragen opgelost worden, even als de 8ste, welke vragen zich gemakkelijk en van zelf aanbieden.

§. 18.

1. Welke regelen weet gij op het gebruik der scherplange o?
2. Vinden hier ook uitzonderingen plaats?

§. 19.

1. Wanneer komt de zachtlange o voor?
2. En welke zijn hier de uitzonderingen? (*)

§. 20.

1. En de scherplange o wordt gehoord?
2. Vindt daarbij eenige uitzondering plaats?

§. 21. Over de spelling met ij en ei.

§. 21.

1. Is er ook eenig onderscheid in de uitspraak en plaatsing van ij en ei?

§. 22.

1. In welke woorden wordt de ij gehoord en dus ook met ij geschreven?
2. Welke gelijkvloeiende werkwoorden worden al mede, hoewel eeniglijk, met ij geschreven?

§. 23.

1. In welke woorden heeft ei plaats?
2. Bij welk woord vindt hier eene uitzondering plaats? (+)

§. 24.

(*) Ook deze § kan weder door meerdere vragen ontwikkeld worden.

(+) Zie aanmerking bij §. 19.

§. 24.

1. Verschillen de met *ij* of *ei* gespelde woorden ook fomwijlen in beteekenis?
2. Kunt gij mij dit met voorbeelden aantoonen?

§. 25.

1. Welk is, echter, daar wij ons dikwijls, op ons gehoor in dezen niet verlaten kunnen, het beste middel, om het onderscheidene gebruik van *e*, *ee*, *o*, *oo*, *ij* en *ei* wel te leeren kennen en nauwkeurig in acht te nemen?

5. Over de verlenging of verdubbeling der klinkers.

§. 26.

1. Hoe verlengde men oudtijds de klinkers?
2. Hoe deed men echter bij de verlenging der *i*?
3. Waarom handelde men daarbij zoo?

§. 27.

1. Is deze wijze van verlenging der klinkers ook in gebruik gebleven?
2. Welke woorden heeft men echter nog heden-daags de gewoonte in dier voege te verlengen?
3. Bij welke letter is die verlenging nog het langst in gebruik gebleven?

§. 28.

1. Heeft men dan misschien bijzondere reden, om de oude verlenging der *a* met de *e* te blijven volgen?
2. Hoe dient dan de *a* verlengd te worden, en waarom?

§. 29.

1. Vindt evenwel bij de verlenging der *a* doot zich zelve niet nog bij sommigen eene uitzondering plaats?

2. Weet gij voorbeelden hieromtrent?

3. Welke reden hebben zij voor die verlenging?

4. Waarom verkiezen wij dezelve liever te verwerpen, en *aa* in plaats van *ae* in zulke woorden te schrijven?

§. 30.

1. Van waar zou het gebruik van *ae* in zoodanige woorden toch wel ontstaan zijn? (*)

§. 31.

1. Waarom willen eenige de *ae*, in *paen*, *blaen*, *versmaen*, enz. nog behouden?

2. Waarom kan men deze schrijfwijze echter niet behouden?

§. 32.

1. Hoe handelt men met de verlenging der *a*, wanneer op dezelve eene *w* volgt?

2. En waarom dat?

3. Hoe zoudt gij dan schrijven?.....

B.

(*) Over deze § zijn geen meer vragen noodig; want alles is enkel historisch en van niet veel belang voor de jeugd.

B. OVER DE MEDEKLINKERS.

1. Over sommige te onrecht onder de Nederduitſche medeklinkers gerangſchikte letteren.

§. 33.

1. De *c*, *q* en *x*, gelijk gezegd is (*), niet tot onze taal behorende, waarin gebruiken wij dan nog dezelve?

2. Wanneer wordt de *c* gebruikt?

3. Van welke letters bedient men zich, om den klank van *q* en *x* te vormen?

§. 34.

1. Wat hebt gij omtrent de *h* aan te merken?

§. 35.

1. En wat omtrent de *j*?

2. Kunt gij dit door voorbeelden duidelijker maken?

2. Over de verdeling van de medeklinkers.

§. 36.

1. Hoe werden eertijds de medeklinkers onderscheiden?

2. Welke noemde men *halve klinkers*, en welke *stomme letters*?

3. Was deze benaming ook gegrond?

4. Was

(*) §. I. VI. 2.

4. Wat kan men dan met meer grond stellen?
5. Welke medeklinkers behooren tot de eerste soort?
6. En welke tot de tweede?
7. Wat is beter gezegd *fe, le, me, ne, re,* enz. of *ef, el, em, en, er* enz. en waarom? (*)

§. 37.

1. Door welke werktuigen vormt de mensch de oorspronkelijke klanken zijner taal?
2. Hoe worden, in gevolge daarvan, de medeklinkers het gevoeligst onderscheiden?
3. Welke noemt gij *keelletters*?
4. Waarom noemt gij die zoo?
5. Noem mij de *tongletters*, en waarom worden die dus geheten?
6. Zeg nu eens, welke letters *lipletters* heten, en waarom die dus heten?
7. Hoe veel *tandletters* heeft men?
8. Waarom geeft men aan deze den naam van *tandletters*?

3. Over de verwantschappe medeklinkers.

§. 38.

1. Wat noemt gij *verwantschappe* medeklinkers?

2. Wel-

(*) Over de redenen hiervoor, zie de Leermeeester WEILANDS groote *Nederduitsche Spraakkunst* na, en onderrigte dan zijne Leerlingen naar zijne overtuiging.

2. Welke zijn die?

3. Welke daarvan zijn *zacht*, en welke *scherp*?

§. 39.

1. Waartoe wordt de *c* bij Nederduitfche woorden gebruikt?

2. Is er dan nog onderscheid tufchen den klank van *g* en dien van *ch*, en welk?

3. Helder dit met voorbeelden op.

4. Toon mij ook het onderscheid tufchen den klank van *f* en *v* eens in voorbeelden aan.

5. En welk onderscheid is er mede tufchen den klank van *s* en dien van *z*?

6. Kunt gij mij eenige woorden opnoemen, waarin zulks hoorbaar is?

§. 40.

1. Daar, de *b*, *d* en *g* toch tot de zachte medeklinkers behooren, zullen zij wel nimmer tot de laatste letters van een woord, die men fluitletters noemt, gebezigt worden?

2. Geef hier eens voorbeelden van?

3. Wanneer wordt de *ch* tot fluitletter gebruikt?

4. Bij voorbeeld?

5. Is er ook eenig onderscheid tufchen *licht* en *ligt*, *wicht* en *wigt*, *dicht* en *digt*, *doch* en *dog*, *egt* en *echt*?

§. 41.

1. Worden de *v* en *z* ook niet nu en dan tot fluitletters gebezigt?

2. Waarom niet?

3. Doet

3. Doet men dezelve ook wel op eenen harden medeklinker sluiten?

4. En waarom ook dit niet?

5. Waarnaar zweemt de *v*, aan het begin eener lettergreep achter eene *t* komende, in de uitspraak eenigzins?

6. In welke woorden schrijft men echter na de *t* eene *v*, en in welke eene *f*?

4. Over de verdubbeling der medeklinkers.

§. 42.

1. Hebt gij ook ten opzichte van de verdubbeling der medeklinkers iets aan te merken?

2. Hoe zoudt gij dus *lagchen*, *pragchen*, *ligchaam*, *pogchen*, *gelach*, *gepoch* spellen?

3. Wordt dan de *ch* niet door de *ch* verdubbeld, gelijk de *d* door de *d* en andere letters door zichzelf verdubbeld worden?

4. Geef hiervan nog eenige voorbeelden.

5. Wat is goed gespeld *hwichelen* of *huigchelen*, *juichen* of *juigchen* enz.?

6. Waaroftn is het eerste goed?

§. 43.

1. Worden de *t* en *d* in *gshaatte* van *haten*, *gemelde* van *melden* enz. niet verdubbeld?

2. Volgens welke grondstelling onzer taal (*) zou zulks nogtans dienen te geschieden?

3. Maar hoe komt het dan, dat dit echter niet meer

(*) Zie de Inleiding §. 3.

meer gebruikelijk is, en men *gaachte*, *'gehate* enz. schrijft?

§. 44.

1. Wordt ook de *s* altijd door zichzelf, verdubbeld?

2. Noem eens eenige woorden op, waarin zulks al, en waarin dit niet geschiedt.

§. 45.

1. Hoe spelt gij *druischen*, *bruisen*, *ruischen*, *barstissen*, *bluschen*, *laschen*, *missen*, *ieschen* en *kussen*?

2. Welk onderscheid is er in de beteekenis tusschen *wassen* en *waschen*?

3. Waarop is deze onderscheidene spelling gegrond?

C. OVER DE ZAMENVOEGING DER LETTEREN TOT LETTERGREPEN EN WOORDEN.

§. 46.

1. Wat ontstaat er uit de zamenvoeging der enkele letteren?

2. Bestaat eene lettergreep altijd uit verscheidene letters?

3. Noem dan eens eenige woorden op, waarin eene eenige klinkletter eene lettergreep vormt.

4. Hoe en waaruit ontstaan woorden?

5. Hoe veel lettergrepen worden er dan tot een woord vereischt?

6. Noem

1. Noem mij eens eenige woorden van een, twee, drie, vier, vijf lettergrepen enz.?

§. 47.

1. Welk onderscheid is er tusschen eenvoudige en zamengestelde woorden?

2. Noem van beide eens eenige op.

§. 48.

1. Uit hoe veel enkele woorden bestaan gewoonlijk de zamengestelde?

2. Kunt gij er mij echter geene opnoemen, die uit drie, vier of meer woorden bestaan?

3. Is het wel verkieslijk de zamenkoppeling der woorden verder uit te strekken, en waarom niet?

§. 49.

1. Zijn de zamengestelde woorden ook menigvuldig in gebruik?

2. Wie wêr kan er mij dertig opschrijven? (*)

§. 50.

1. Ondergaan de eenvoudige woorden bij derzelver zamenstelling soms ook eenige verandering?

2. Noem mij eens eenige op, die achter het omschrijvende lid (+) eene s aannemen.

3. Kunt

(*) Deze oefening kan op de lei geschieden, en als om strijd door de leerlingen verrigt worden, zoodanig, dat hij, die het eerste met dit dertigtal gereed is, of nog bovendien de meeste weet op te noemen, eene bijzondere belooning erlangt, het zij een kaartje of iets dergelijks.

(+) De Onderwijzer dient hier den leerling te verklaren, dat men door het omschrijvende lid eens woords, dat ge-

decl-

3. Kunt gij mij, in het voorbij gaan, ook het onderscheid zeggen; tusfchen *landman* en *landsmán*?
4. Welke zamengestelde woorden nemen *te* aan?
5. Welke *e*?
6. En welke *s*?
7. Wie kan mij deswege de meeste voorbeelden geven?
8. Noem mij ook eens eenige woorden op, waarin het omschrijvende woord, hoewel eene meerderheid bedoelende, in het enkelvoud voorkomt.
9. Verklaar mij dit eens.
10. Komt in zamengestelde woorden het omschrijvende gedeelte ook wel in het meervoud voor?
11. Helder dit met voorbeelden op.

§. 51.

1. Volgens welke grondstelling onzer taal dient men ook bij de zamenstelling der woorden te handelen?
2. Hoe schrijft men dan naar het beste gebruik?..... (*)
3. Maar hoe handelt men dan met woorden, waarvan men het gebruik niet zeker weet?
4. Waarom dus?

§. 52.

deelte verstaat, hetwelk de algemeene beteekenis van hetzelfde nader bepaalt, of op eenig ander ding, door het overige gedeelte van het zamengestelde woord uitgedrukt, toepasselijk maakt, bij voorbeeld: dat (om slechts iets te noemen) een *haviksneus* niet is een neus van een mensch, paard of hond, maar van een havik.

(*) De voorbeelden in dezen §. opgegeven, kunnen hier voor den Onderwijzer ten leiddraad strekken.

§. 52.

1. Maar wanneer nu verscheidene woorden op elkander volgen, die met een en hetzelfde woord zamengesteld zijn, hoe gaat men dan te werk?

2. Kunt gij mij ook eenige woorden van dien aard opnoemen?

3. Zoudt gij mij, bij deze gelegenheid, ook het onderscheid kunnen zeggen, tusschen het *omschrevende* of *nader bepaalde*, en tusschen het *omschrijvende* of *nader bepalende* woord? (*)

D. A. L. O. E. M. E. N. E. S. P. E. L. R. E. G. E. L. S.

I. Over de uitspraak, afleiding, het gebruik en de welwillendheid.

§. 53.

1. Wat dienen wij bij het schrijven onzer taal in acht te nemen?

2. Waarin worden dus *v* en *z*, als sluitletters voorkomende, veranderd?

3. Geef hiervan eens voorbeelden.

4. In welke woorden gaat de scherpe *s* over in de zachtere *z*?

5. En

(*) De leerlingen (bij vr. 2. van §. 50.) een goed begrip verkregen hebbende van het *omschrijvende* geslacht van een zamengesteld woord, zullen dit onderscheid met weinig moeite aantoonen.

5. En hoe schrijft men het bijvoegelijke van het zelfstandige naamwoord *vleesch*?

6. Hoe handelt men met de woorden *shands*, *volgens*, enz? (*)

§. 54.

1. In welke woorden vordert de algemeene uitspraak het weglaten van de *s*?

2. Moet men dan ook *scheids* en *geenzins* schrijven?

3. Noem mij eens eenige woorden, waarin de *s* met eene *l*, zelfs tegen de afkomst, verwisfeld wordt.

4. Hoe schrijft men *antwoord*, *nids*, *wordaan*, *woordbrengen* enz., offchoon men *verder*, *worderen* enz. zegt?

5. Noem eens eenige woorden, waarin de *g* met eene *k* verwisfeld wordt?

§. 55.

1. Waarop dient men inzonderheid acht te geven, om eene taal zuiver te spreken?

2. Wat vereischt de afleiding der woorden?

3. Hoe zoudt gij dan schrijven *mitbekadig*?

4. Doch hoe wordt dit woord gewoonlijk uitgesproken?

5. Zoo zegt men ook algemeen *ordentlijk*, *namenlijk*, *wezentlijk*, *opentlijk*, enz.; maar hoedanig behooren deze woorden geschreven en uitgesproken te worden?

§. 56.

(*) De Leermeester ga hier de in den §. genoemde woorden met de leerlingen door.

§. 56.

1. Wat verstaat gij door het taalgebruik? (*)
2. Waarnaar dient men zich meer te rigten, naar de afleiding, of naar het gebruik?
3. Helder mij eens door voorbeelden op, dat dit laatste, in weerwil der afleiding, over het spellen der woorden beflist. (+)

§. 57.

1. Heeft men echter niet getracht, het gebruik tegen te werken?
2. Geef eens voorbeelden hiervan.
3. Onder welk voorwendsel deed men dit?
4. Waaraan moet men zich nogtans in dezen onderwerpen?
5. En hoe zoudt gij dus die woorden schrijven?

§. 58.

1. Wat doet men soms in de spelling, om der welluidendheids wille?
2. Helder dit eens met voorbeelden op.

§. 59.

1. In hoe verre mag men de welluidendheid in het spellen der woorden volgen?
2. Bij welke woorden is de invoeging van eene *z* gewettigd?

3. In

(*) Vergelijk §. 5, der *Inleiding* vr. 2.

(+) De Onderwijzer behoort hier over ieder der in dezen §. opgegevene voorbeelden met zijne leerlingen nader te spreken, en hun de afleiding regt aan het verstand te brengen.

3. In welke niet?
4. Geef hiervan eens voorbeelden.
5. In welke woorden wordt ook soms de *e* gevoegd, en waarom?
6. Kunt gij mij ook eenige woorden noemen, in welke, welluidendheidshalve, de *e* tusfchen gevoegd wordt?
7. Weet gij mede eenige algemeene regelen, in welke woorden deze zachte *e* al, en in welke zij niet wordt ingevoegd?

§. 60.

1. Noem mij eens eenige woorden op, die met inlafsching der zachte *e* dienen gespeld te worden.

2. Hoe zoudt gij dan spellen? (*)

§. 61.

1. Noem mij eens eenige woorden op, die de *i* of *r* voor den uitgang *lijk* of *loor* hebben.

2. Wat valt er omtrent deze foort van woorden, ten aanzien van de zachte *e*, aah te merken?

3. Wordt de zachte *e* ook gebezigd in woorden, die op *nis* uitgaan?

a. Over

(*) Hier dient de Onderwijzer zijnen leerlingen de onderscheidene woorden, in dezen §. als voorbeelden opgegeven, of andere dergelijke, te noemen.

2. Over de gelijkkluidende, doch in beteekenis verschillende woorden.

§. 62.

1. Heeft men ook woorden in onze taal, die, offchoon gelijkkluidend, nogtans in beteekenis verschillen?

1. Volgens welke regel werden deze eertijds onderscheiden?

3. Waarom is echter deze regel niet verkieslijk?

§. 63.

1. Hoe zoudt gij spellen, en welk onderscheid is er in de beteekenis der woorden:

nog — ~~no~~ — ~~nocht~~

ligt — licht

hert — ~~hert~~

dog — ~~doof~~ (*)

3. Over uitheemsche en uit andere talen ontleende woorden.

§. 64.

1. Wat verstaat gij door uitheemsche woorden?

2. Wat valt er omtrent dezelve aan te merken?

3. Noem mij eens eenige op.

§. 65.

(*) De Leermester zal hier nog wel meerder dergelijke gelijkkluidende, maar in beteekenis verschillende woorden, tot verdere oefening zijner Discipelen, kunnen bijvoegen.

§. 65.

1. Hoe zoudt gij spellen: *choor*, *comptoor*, *soleur*, *philosooph*, *propheet*, enz. of *koor*, *kantoor*, *kleur*, *filozoof*, *profeet*?

2. Waarom is deze laatste schrijfwijze beter dan de eerste?

§. 66.

1. Kunt gij mij ook niet nog eenige uitheemsche woorden noemen, welke niet naar onze taal, maar volgens die, waaruit zij genomen zijn, gespeld worden, en waarin het gebruik dus de eene of andere uitheemsche letter bewaard heeft?

§. 67.

1. Hoe kan men de uitheemsche woorden, in onze taal gebruikelijk, onderscheiden?

2. Waar en wanneer moeten wij de basterdwoorden vermijden?

3. Indien men ze echter gebruikt, hoe moeten zij dan gespeld of geschreven worden?

§. 68.

1. Ware het niet beter, dat men, in plaats van deze basterdwoorden te gebruiken, zich van goede Nederduitsche woorden bediende?

2. Waarom kan dit echter altijd het geval niet wezen?

3. In welke gevallen zijn dezelve dan volstrekt onontbeerlijk?

§. 69.

1. Welke is de tweede soort van uitheemsche woorden? (*)

2. Wat valt er bij de spelling der vreemde eigennamen aan te merken?

3. Spel eens eenige derzelve.

4. Welke dezer woorden nemen in plaats van *p* de *f* aan, en welke de *k* in plaats van *c*?

5. Toon dit van beide eens met voorbeelden.

6. Zijn er ook vreemde eigennaamwoorden, waarin de zachte *z* de plaats der *f* vervult?

7. Welke woorden zijn hier nogtans van uitgezonderd, en waarom?

TWEDE HOOFDSTUK.

OVER DE ONDERSCHIEDENE TAALDEELEN, OF DEELEN DER REDE.

Algemeen overzicht.

§. 70.

1. **W**at verstaat gij door taaldeelen?

2. In hoe veel hoofdsorten worden zij onderscheiden?

3. Noem

(*) Vergelijk §. 67. vr. 1.

3. Noem mij dezelve.
4. Welk onderscheid is er tusfchen deze rededelen en de tusfchenwerpfels?

A. OVER DE ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN.

§. 71.

1. Wat verftaat gij door een zelfftandig naamwoord?
2. Wat duidt hetzelve dus aan?
3. Noem eens eenige.
4. Wat stelt het ook wel eens als zelfftandig voor?
5. Bij voorbeeld?

§. 72.

1. Hoe worden de zelfftandige naamwoorden onderscheiden?
2. Wat verftaat men door *eigene* zelfftandige naamwoorden?
3. Wat door *gemeene*?
4. Geef eens voorbeelden van beide.

§. 73.

1. Wat noemt gij *verkleinwoorden*?
2. Hoe, of waardoor worden de verkleinende zelfftandige naamwoorden gemaakt?
3. Maak dan eens tot verkleinwoorden de zelfftandige naamwoorden *paard*, *fchaar*, *leeuw*, *boom* enz.
4. Wat zegt men ook in plaats van den verkleinenden uitgang *je*?

1. Over de getallen, of het enkel- en meervoud
der zelfstandige naamwoorden.

§. 74.

1. Hoe yelerlei getallen heeft men bij de zelfstandige naamwoorden op te merken?
2. Wat stelt het enkelvoudige getal voor?
3. En wat het meervoudige?
4. Wat is dus het meervoud der zelfstandige naamwoorden *spiegel, koning, koningin, visch, mens* enz.?

§. 75.

1. Zijn alle zelfstandige naamwoorden voor deze beiderlei getallen vatbaar?
2. Welke worden alleen in het enkelvoudige getal gebruikt?
3. Kan dan deze foort van zelfstandige naamwoorden volstrekt niet in het meervoud voorkomen?
4. Welk onderscheid is er dus in de beteekenis tusschen *ijzer* en *ijzers, aarde* en *aerden* enz.?
5. Kunt gij niet nog eenige woorden opnoemen, die zekere kentekenen dragen, dat zij in het meerv. getal niet gebezigt kunnen worden?

§. 76.

1. Zijn er ook zelfstandige naamwoorden, die alleen in het meervoud kunnen voorkomen, en welke woorden zijn dat?

§. 77.

1. Hoe wordt het meervoudige getal der zelfstandige naamwoorden gemaakt?

2. Geef

2. Geef eens voorbeelden van woorden, die hun meervoud maken door het aannemen van *s*.

3. Wanneer is de *s* achter de *n* in het meervoud overbodig, en wanneer moet die, in tegendeel, geplaatst worden (*)?

4. Geef nu eens eenige voorbeelden van woorden, die door het aannemen van *n* en *en* hun meervoud maken.

5. Hoe wordt het meervoud gemaakt van woorden, die in het enkelvoud op *heid* eindigen?

6. En waarom dit aldus?

7. Noem ook eens voorbeelden op van woorden, die door het aannemen van *ers* en *eren* hun meervoud vormen.

8. Van waar komt dit?

9. Geef ook nog voorbeelden van woorden, die hun meervoud vormen door verdubbeling van den medeklinker.

3. *Over de geslachten der zelfstandige naamwoorden.*

§. 78.

1. Hoe velelei geslachten hebben de zelfstandige naamwoorden, en welke zijn die?

2. Hebben al de woorden hun geslacht steeds behouden?

3. En wat vindt er nog ten aanzien van het geslacht bij eenige andere woorden plaats?

§. 79.

(*) Zie de aanmerking op bladz. 42 bij WEILAND.

§. 79.

1. Wat zijn gemeenschaplike zelfstandige naamwoorden?

2. Wat verstaat men door gelijk- of zelfslachtige woorden?

3. Wie weet mij de meeste voorbeelden van de eerste soort te noemen?

4. En wie van de tweede?

§. 80.

1. Welke woorden behooren tot het mannelijke geslacht?

§. 81.

1. Welke woorden zijn vrouwelijk?

§. 82.

1. Welke zelfstandige naamwoorden worden tot het onzijdige geslacht gerekend? (*)

3. Over

(*) Hier volgen nog eenige gemengde vragen, waardoor §. 80, 81 en 82 nader dienen ontleed te worden, wanneer de leerlingen de onderscheidene eigenschappen der woorden, waardoor hunne geslachten kenbaar zijn, hebben opgenoemd.

a. Tot welk geslacht behooren de woorden *Rotterdam*, *Gerrit*, *Cornelia*, *nicht*, *timmerman*, *voorwendsel*, *geloof*, *napister*, *koorn*, *ijzer*, *slinger*, *ballingschap*, *wijsheid*, *bezoek*, *schuldenaar*, *christendom*, *bekentenis*, *verslag*, *arm*, *rijkdom*, *wildernis*, *balsem*, *geloop*, *verzaking*, *tafeltje*, *maatschappij*, *gebloemte*, enz.?

b. Is er ook onderscheid in de beteekenis der woorden

3. Over de naamvallen.

§. 83.

1. Wat zijn de naamvallen der zelfstandige naamwoorden?

2. Hoe veel zijn er in onze taal?

3. Zijn er niet meer?

4. Hoe worden die genoemd?

§. 84.

1. Wanneer heeft de eerste naamval plaats?

2. Geef hier voorbeelden van.

3. Welke is de tweede naamval, of wat wijst die aan?

4. Helder dit eens door voorbeelden op.

5. Van welk woordje bedient men zich dikwerf, om dezen tweeden naamval uit te drukken, of in plaats van denzelfden?

6. Geef mij ook hiervan voorbeelden.

7. Wanneer wordt de derde naamval vereischt?

8. Voorbeelden?.....

9. Kent gij ook voorzetsels, die dezen naamval aanwijzen?

10.

het priesterschap en *de* priesterschap *het* burgerschap en *de* burgerschap?

c. Van welk geslacht zijn de letters van *het* *abé*?

d. En van welk geslacht de cijfergetallen?

e. Zijn deze altijd vrouwelijk?

f. Is het wel goed gezegd: *op de been* komen, *onder de voet* werpen, *de visch* koken enz. — gelijk men ook gewoonlijk zoo schrijft — daar toch het woord *been* onzijdig is en *voet* en *visch* mannelijk zijn?

10. Moet men dien derden naamval ook nog in de verbuiging aanwijzen, wanneer de voorzetsfels zelve bij het woord geplaatst worden en dien dus reeds aantoonen?

11. Wanneer vindt de laatste of vierde naamval plaats?

12. Noëm eens eenigé volzinnen, waarin de vierde naamval voorkomt.

13. Door welke woorden wordt deze naamval beheerscht?

B. OVER DE LIDWOORDEN.

§. 85.

1. Wat zijn lidwoorden, of waartoe strekken zij?
2. Welke zijn zij?
3. Hoe woorden zij onderscheiden?
4. Welk is het bepalende en welk het onbepalende lidwoord?

5. Toon mij deze onderscheidene beteekenissen eens aan in dit voorbeeld: *een kind eens vaders, een kind des vaders, het kind eens vaders, het kind des vaders.* (*)

§. 86.

(*) Op dit voorbeeld dient de Onderwijzer meerdere van dien aard te doen volgen; terwijl hij, bij deze gelegenheid den leerlingen tevens kan onderrigten, hoe en wanneer men in eenen alleronbepaaldsten zin spreekt, namelijk door weglating van het lidwoord. Zoo is: *zie daar water!* veel onbepaald, dan: *zie daar een water!* enz.

§. 86.

Y. Verbuig eens het bepalende lidwoord *de* en het onbepalende *een*, zoo in het mannelijke als vrouwelijke geslacht.

C. OVER DE BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

I. *Derzelver aard.*

§. 87.

1. Wat zijn bijvoegelijke naamwoorden?
2. Helder dit door een voorbeeld op.
3. Welke woorden behooren mede tot deze soort?

§. 88.

1. Hoe kan men de bijvoegelijke naamwoorden verdeelen?
2. Noem eens eenige oorspronkelijke en afgeleide bijvoegelijke naamwoorden.
3. Waarom worden deze laatste zoo genoemd?

§. 89.

1. Kunnen de bijvoegelijke naamwoorden ook als zelfstandige gebruikt worden?
2. *Nadere ontwikkeling der bijvoegelijke naamwoorden.*

§. 90.

1. Zijn de bijvoegelijke naamwoorden ook aan geslacht, getal en naamval onderhevig?
2. Waarnaar schikken zij zich in dezen?
3. Waar

3. Waar worden zij gewoonlijk geplaatst?
4. Welke blijven echter in alle geslachten en naamvallen onveranderd?
5. Van welke wordt alleen het laatste verbogen?

§. 91.

1. Welke verandering ondergaan de bijvoegelijke naamwoorden in de drie onderscheidene geslachten?
2. Vorderen de welluidendheid, en vloeibaarheid hier nogtans soms geene uitzondering?

§. 92.

1. Welk onderscheid is er tusschen een *groos man* en een *grootte man*? (*)
2. Wanneer dient men dan bij dergelijke zelfstandige naamwoorden achter het bijvoegelijke de *e* te plaatsen, en wanneer niet?

§. 93.

1. Wanneer worden de bijvoegelijke naamwoorden niet verbogen?
2. Helder dit eens door voorbeelden op.
3. Als welke woorden komen zij in zoodanige gevallen eigenlijk voor?

3. *Trappen van vergelijking.*

§. 94.

1. Hoe veel trappen van vergelijking hebben de bijvoegelijke naamwoorden?

2. Waar-

(*) Hier dienen nog meer voorbeelden van dezen aard opgenoemd te worden.

2. Waardeor wordt de vergrootende trap gevormd?
3. Noem eens de bijvoegelijke naamwoorden *grobr*, *lang*, *dik* enz. in dezen trap.
4. Hoe vormt men het bijvoegelijke naamwoord tot den overtreffenden trap?
5. Noem eens eenige bijvoegelijke naamwoorden in dezen trap op.
6. Verbiedt niet soms de welluidendheid de verbuiging der trappen van vergelijking? (*)
7. Bewijs dit met eenig voorbeeld.
8. Zijn ook de deelwoorden voor deze trappen van vergelijking vatbaar?
9. Alle?
10. Worden de trappen van vergelijking soms ook hier door voorgevoegde woorden gevormd, in plaats van door verandering van den uitgang?
11. Welke woorden gebruikt men daartoe?
12. Geef hier van eens eenige voorbeelden.
13. In welken trap staan de woorden *allerbest*, *allerhoogst* enz.

§. 95:

1. Hoe worden de trappen van vergelijking bij zamengestelde bijvoegelijke naamwoorden gemaakt?
 2. Voorbeelden?
 3. Zijn alle zamengestelde bijvoegelijke naamwoorden voor vergrooiting vatbaar?
 4. Noem mij eens eenige zulke woorden op, die er niet vatbaar voor zijn.
- (*) Zie aanmerking bij W E I L A N D.

1. Werden al de bijvoegelijke naamwoorden regelmatig verbogen?

a. Zijn er ook, bij welke alleen de overtreffende trap in gebruik is?

4. Voorbeelden van verbuiging.

1. Verbuig eens deze zelfstandige naamwoorden:

Mannel.	{ <i>dief, hamer, hemel,</i> <i>berg, vader, spiegel.</i> }	eerst met het bepalende lidwoord <i>de</i> , en vervolgens met het onbepalende <i>een</i> .
---------	--	---

Vrouwel.	{ <i>deugd, tafel, keus,</i> <i>kunst, moeder, dochter.</i> }	eerst met het bep. lidw. <i>de</i> , en vervolgens met het onbep. <i>een</i> .
----------	--	--

Onzijd.	{ <i>woord, boek, oog, paard,</i> <i>vuur, vaderland, kind.</i> }	eerst met het bep. lidw. <i>het</i> , en vervolgens met het onbep. <i>een</i> .
---------	--	---

2. Verbuig nu eens het mannelijk zelfstandige naamwoord *naam*, met het bijvoegelijke naamwoord *goed*, en het bepalende lidwoord *de*.

3. Zoo ook met het onbepalende lidwoord *een*.

4. Hoe verbuigt gij het vrouwel. naamwoord *keus*, met het bijvoegelijke naamwoord *swart*, en het bep. lidwoord *de*?

5. Ook

5. Ook eens met het onbepalende *eene*.

6. *Het fraaije. Nuts*, hoe zoudt gij dit verhalen?

7. En een warm vuur?

§. 98.

1. Hoe verbuigt men bijvoegelijke naamwoorden, die als zelfstandige voorkomen?

2. Wat heeft het gebruik des aangaande, ten opzichte van het meervoud, beflist?

3. Doch wat, in opzigt van het mannelijke geslacht van het enkelvoud?

4. En wat in het meervoud, wanneer een voorafgaand zelfstandig naamwoord, om eene onaangename herhaling te vermijden, wordt weggelaten?

II. OVER DE VOORNAAMWOORDEN.

§. 99.

1. Wat zijn voornaamwoorden en waartoe dienen zij?

2. In hoe veel soorten worden zij verdeeld?

§. 100.

1. Hoe kan men de eerste soort, nambelijk de persoonlijke voornaamwoorden, onderscheiden?

2. Hoe worden zij verbogen?

3. Wanneer moet men *den* en wanneer *han* schrijven?

4. Wanneer *haar*?

C a

§. 101.

§. 101.

1. Welke is de tweede soort van voornaamwoorden?

2. Noem er eens eenige op.

3. Waarom wordt deze soort van voornaamwoorden *wederkeerend* genoemd?

4. Geef eens voorbeelden van derzelve verbuiging.

5. Welke woordjes worden soms bij de persoonlijke en wederkeerende voornaamwoorden gevoegd?

6. Worden deze beide woordjes, in dergelijke gevallen gebruikt, ook verbogen?

7. Op hoe velerlei wijzen kan dit woordje *zelfs* wel gebruikt worden?

8. Geef van elk dier gevallen eens een voorbeeld.

9. Welk onderscheid is er tusschen *zelf* en *zelfs*? (*)

§. 102.

1. Hoe heet de derde soort van voornaamwoorden?

2. Waarom worden deze *bezittelijke* voornaamwoorden genoemd?

3. Noem dezelve eens op.

4. Welke zijn die van den derden persoon en hoe velerlei beteekenis hebben deze?

5. Helder mij dit door een voorbeeld op.

§. 103.

1. Verbuig eens het bezittelijke voornaamwoord *mijn*.

2. Doe

(*) Zie de aanmerking van WEILAND bij dezen §.

2. Doe dit zelfde eens omtrent de woorden *omg*, *uw*, *zijn*, *haar* en *hun*.

3. Mag men ook, in plaats van *haar*, het woordje *heer* gebruiken?

§. 104.

1. Welke voornaamwoorden maken de vierde foort uit?

2. Noem de vragende voornaamwoorden op.

3. Hoe geschiedt de verbuiging dezer woorden?

4. Wat valt er nopens het vragende voornaamwoord *wat* aan te merken?

5. Welke verbuiging heeft het vragende voornaamwoord *hoedanige*?

6. En wat hoeft men op te merken omtrent de verbuiging van *hoedanig een*, *welk een*, *wat voor een*?

§. 105.

1. De vijfde foort van voornaamwoorden heet ...?

2. Welke zijn de aanwijzende voornaamwoorden?

3. Geef eens voorbeelden van derzelver verbuiging.

4. Hoe worden *degene* en *diegene* verbogen?

5. Welk onderscheid is er tusſchen *dezelve* en *dezelde*?

6. Hoe worden deze beide voornaamwoorden verbogen?

§. 106.

1. Hoe heet de zesde foort van voornaamwoorden?

2. Waarom worden die zoo genoemd?

3. Noem eens eenige op.

4. Waarom is *wie* een waar betrekkelijk voornaamwoord,

woord, ofschon het op iets, dat volgt, betrekking heeft? (*)

5. Wanneer zegt men verkeerd *wiens*?

6. Wat heeft men bij de verbuiging van het betrekkelijke voornaamwoord *welke* aan te merken?

7. En wat omtrent die van *was*, betrekkelijk gebruikt?

E. OVER DE WERKWOORDEN.

1. Dierzelfer aard en rangschikking.

§. 107.

1. Welke woorden zijn werkwoorden?

2. In hoe veel en welke rangen worden zij onderscheiden?

§. 108.

1. Wat zijn ongelijkvloeiende werkwoorden?

2. Noem eens eenige ongelijkvloeiende werkwoorden op.

3. Wat heeft men nog meer bij eenige ongelijkvloeiende werkwoorden op te merken? (+)

§. 109.

1. Wat noemt gij gelijkvloeiende werkwoorden?

2. Noem eens eenige gelijkvloeiende werkwoorden

op.

§. 110.

(*) Zie de aantekening van WEILAND bij dezen §.

(+) Dit dient de Onderwijzer, volgens aanleiding in dezen §., onderscheidenlijk door te gaan.

§. 110.

1. Welke werkwoorden worden nog meer onder de gelijkvloeiende geteld?
2. Geef eens eenige voorbeelden daarvan.
3. Wat is, in dit opzigt, een algemeene regel?

§. 111.

1. Welke is de derde rang van werkwoorden?
2. Wat noemt gij onregelmatige werkwoorden?
3. Noem er eens eenige op, met aanwijzing van derzelve bijzondere onregelmatigheid.

§. 112.

1. Welke werkwoorden behooren ook nog tot de onregelmatige werkwoorden?
2. Waartom worden die hulpwoorden genoemd?
3. Hoe veel eigenlijke hulpwoorden zijn er in onze taal?

2. *Bedrijvende, lijdende, onzijdige, wederkeerige en onpersoonlijke werkwoorden.*

§. 113.

1. Wat zijn *bedrijvende* werkwoorden?
2. Noem er eens eenige op.
3. Waaraan zijn deze werkwoorden inzonderheid kenbaar?
4. Bewijs dit eens van eenige door voorbeelden.

§. 114.

1. Wat is een *lijdend* werkwoord?
2. Hebben de nederduitfche werkwoorden wel eenen eigen lijdenden vorm?

3. Van waar ontleenen zij dien dan?
4. Geef hiervan eens eenige voorbeelden.

§. 115.

1. Wat zijn *onzijdige* werkwoorden?
2. Noem eens eenige zulke werkwoorden op.
3. Hoe of waarmede worden zij vervoegd?
4. Welke vervoegt men met het hulpwoord *hebben*?
5. En welke met *zijn*?
6. Geef van beide een voorbeeld.

§. 116.

1. Zijn er echter geene onzijdige werkwoorden, die met *hebben* en *zijn* beide vervoegd werden?
2. Wanneer inzonderheid met *zijn*?

§. 117.

1. Zijn er ook onzijdige werkwoorden, die als bedrijvende voorkomen?
2. Toon dit dan eens met voorbeelden aan.
3. Hoe kunnen onzijdige tot bedrijvende werkwoorden gevormd worden?

§. 118.

1. Wat zijn *wederkeerige* werkwoorden?
2. Helder dit eens door voorbeelden op.
3. Hoe noemt men die wederkeerige werkwoorden?
4. Kunt gij mij ook aantoonen, dat veel bedrijvende werkwoorden zelfs als wederkeerig kunnen gebruikt worden?

§. 119.

1. Weet gij ook wat *onpersoonlijke* werkwoorden zijn?

2. Noem

2. Noem eens eenige zulke werkwoorden op.
3. Zijn er wel eigenlijk gezegde onpersoonlijke werkwoorden in onze taal?
4. Waarom niet?
5. Helder dit eens met voorbeelden op.

3. *Wijzen der werkwoorden.*

§. 120.

1. Wat noemt gij de *wijzen* der werkwoorden?
2. Hoe veel zulke wijzen zijn er?

§. 121.

1. Wat is de *onbepaalde wijs*?
2. Bij voorbeeld.....?
3. Wat zijn deelwoorden, en waarom worden zij dus genoemd?
4. Hoe worden zij onderscheiden?
5. Noem eens eenige bedrijvende en eenige lijdende deelwoorden.
6. Wat is omtrent derzelve uitgang en vervoeging aan te merken?

§. 122.

1. Welke is de *aantoonende wijs*?
2. Geef eens eenige voorbeelden van werkwoorden in deze wijs.
3. Wat behoort dus mede in de aantoonende wijze te staan?

§. 123.

1. Wanneer komt de *gebiedende wijs* voor?

C 5

2. Geef

2. Geef hiervan eens voorbeelden.
3. Waarin is dezelve van de overige wijzen der werkwoorden onderscheiden?
4. Wat vindt er met werkwoorden plaats in deze wijze, die in het zakelijke deel eens hebben?

§. 124.

1. Welke is de *aanvoegende* wijs?
2. Noem eens eenige volzinnen, waarin deze wijs voorkomt.
3. Ook eens eenige met voegwoorden.
4. Hangt de *aanvoegende* wijs in deze laatste volzinnen van de voegwoorden af?
5. Waarin is die dan gelegen, of waarvan herkomstig?

4. *De tijden der werkwoorden.*

§. 125.

1. Hoe veel *tijden* zijn er in de werkwoorden, en hoe heeten die?
2. Waarin zijn de twee eerste van de drie laatste onderscheiden?

§. 126.

1. Wat duidt de *tegenwoordige* tijd aan?
2. Noem eens eenige voorbeelden op.
3. Wat valt hier aangaande de werkwoorden in den tweeden en derden persoon aan te merken?
4. Welke werkwoorden zijn hiervan echter uitgezonderd?

§. 127.

§. 127.

1. Wat duidt de *onvolmaakt verledene tijd* aan?
2. Helder dit eens door voorbeelden op.
3. Hoe wordt deze tijd bij de ongelijkvloeiende werkwoorden gevormd?
4. Hoe bij de gelijkvloeiende?
5. Geef van beide eenige voorbeelden.
6. Wat heeft de tweeds persoon hies altijd achter op?
7. Wanneer valt echter die *s* weg?
8. Wat wil het gebruik omtrent de korte *s* in: *ik gaf, las, nam, at, lag, enz.*?
9. Toon dit met voorbeelden aan.
10. Wanneer hebben de eerste en derde persoon alleen eene *s* achter op?
11. Welke werkwoorden zijn hiervan uitgezonderd?

§. 128.

1. Wanneer komt de *volmaakt verledene tijd* voor?
2. Spreek eens in dezen tijd.

§. 129.

1. Wanneer spreekt men in den *meer dan volmaakt verledenen tijd*?
2. Helder dit uw gezegde eens door voorbeelden op.

§. 130.

1. Wat geeft de *toekomende tijd* te kennen?
2. Hoe wordt dezelve onderscheiden?
3. Wat drukt de *eerste toekomende tijd* uit?
4. En wat de *tweeds toekomende tijd*?

5. Geef

5. Geef van beiden eenige voorbeelden.

6. Hoe is het met deze beide toekomende tijden gelegen in de bijvoegende wijze?

5. Voorbeelden van vervoeging.

§. 131.

1. Vervoeg eens het hulpwoord *hebben*, in de onderscheidene wijzen, tijden en personen. (*)

§. 132.

1. Doe hetzelfde met het hulpwoord *zullen*.

§. 133.

1. Ook met het hulpwoord *zijn*.

§. 134.

1. Insgelijks met het hulpwoord *worden*.

§. 135.

1. Vervoeg eens de gelijkvloeiende werkwoorden *antwoorden*, *jagen*, *weigeren*, *hooren*, *slepen* enz. (+), zoo wel in den bedrijvenden als lijdenden vorm, volgens het opgegevene voorbeeld van het woord *drukken*.

§. 136.

(*) Het spreekt van zelf, dat de Onderwijzer hier en in het vervolg den leerlingen in het vervoegen met meerdere vragen te gemoet dient te komen.

(+) Deze en volgende werkwoorden, tot oefening in de vervoeging, naar aanleiding der voorbeelden op dezen en de volgende paragrafen, gegeven, dienen door den Onderwijzer nog vermeerderd te worden.

§. 136.

i. Vervoeg eens de ongelijkbedrijvende werkwoorden *bidden*, *helpen*, *schrijven*, *zitten*, *dragen*, *waschen*, *vangen* enz., zoo in den bedrijvenden, als lijdenden vorm, volgens het opgegevene voorbeeld van het woord *geven*.

§. 137.

i. Vervoeg eens de onregelmatige werkwoorden *gaan*, *staan*, *doen*, *zien* enz. volgens het opgegevene voorbeeld van het woord *gaan*.

§. 138.

i. Vervoeg eens de wederkeerige werkwoorden *zich verwonderen*, *behalpen*, *aanmanigen*, *berispen*, *bezinnen*, *vergissen* enz. volgens het opgegevene voorbeeld van het woord *zich schamen*.

§. 139.

i. Vervoeg eens de onpersoonlijke werkwoorden *regenen*, *hagelen*, *spijten*, *gebeuren*, *smarten* enz. volgens het opgegevene voorbeeld van de woorden *donderen* en *berouwen*.

6. Zamengestelde werkwoorden.

§. 140.

1. Wat noemt gij *zamengestelde* werkwoorden?
2. Noem eens eenige, die met zelfstandige naamwoorden zamengesteld zijn.
3. Welke zijn met bijwoorden zamengesteld?
4. Wie weet mij de meeste met voorzetsels zamengestelde werkwoorden op te noemen?

5. Hoe

5. Hoe worden de met voorzetsels zamengestelde werkwoorden onderscheiden?

6. Wat zijn werkwoorden met *scheidbare* voorzetsels, en waaraan zijn die te kennen?

7. Wat zijn werkwoorden met *onscheidbare* voorzetsels, en waaraan zijn deze kenbaar?

8. Wie weet mij eenige van de eerste soort op te noemen?

9. En wat sommige van de tweede soort?

§. 141.

1. Hoe vormen de met scheidbare voorzetsels zamengestelde werkwoorden hun verleden deelwoord?

2. En welk kentekenen hebben zij in de onbepaalde wijs?

3. Geef van beide eens een voorbeeld.

4. Hoe is het hieromtrent met de met onscheidbare voorzetsels zamengestelde werkwoorden gelegen?

5. Toon ook dit door een voorbeeld aan.

§. 142.

1. Welke zamengestelde werkwoorden blijven met hunne voorvoegselen, al valt de klemtoon op deze, verbonden?

2. Waaraan zijn deze bijzonder kenbaar?

§. 143.

1. Zijn er echter geene werkwoorden, wier voorvoegsel zoo wel scheidbaar als onscheidbaar is?

2. En wat is daarvan het gevolg omtrent den klemtoon en het voorzetsel?

3. Heeft

3. Heeft zulks ook invloed op de beteekenis van zoodanig woord?

4. Welk verschil is er dan in de beteekenis van
Scheidbaar onscheidbaar

ondergaan en *ondergaan*

onderhouden — *onderhouden*

overleggen — *overleggen*

overwegen — *overwegen*

voorzeggen — *voorzeggen*

voldoen — *voldoen enz.*

F. OVER DE KLEINERE REDEDELLEN.

I. Telwoorden.

§. 144.

1. Hoe worden de telwoorden verdeeld?

2. Hoe worden de hoofdgetallen onderscheiden?

3. Noem van iedere soort eens een paar op.

§. 145.

1. Hoe wordt het telwoord *een* verbogen?

2. Maar wat heeft het in onderscheid van het lidwoord *een*?

3. Wat ontvangt het achter aan, als er *de* of *de* zo voor staat?

4. Is het wel goed gezegd: *mijn eens kind*, of wat zegt men er liever voor?

§. 146.

1. Worden de telwoorden ook soms eenigermate verbogen? 2. Bij

- 2. Bij voorbeeld?.....
- 3. Kunnen zij ook als zelfstandige naamwoorden voorkomen?
- 4. Bij voorbeeld?.....
- 5. En met welk woordje worden zij wel eens zamengesteld?
- 6. Bij voorbeeld?.....

§. 147.

1. Wat valt er ten opzichte van de beteekenis der algemeene telwoorden aan te merken?

§. 148.

1. Wanneer worden de telwoorden *al* en *alle* gebezigd?

- 2. Geef hiervan eens voorbeelden.
- 3. In welk geval blijft *alle* onverbogen?
- 4. Bij voorbeeld?.....
- 5. En in wat geval wordt *al* ook niet verbogen?
- 6. Bij voorbeeld?.....

§. 149.

1. Wat hebt gij aan te merken bij de telwoorden *elk*, *ieder*, *eenig*, *menig* en *geen*?

2. Worden *veel* en *weinig* ook verbogen, en welken naamval hebben zij bij zich?

3. Toon dit eens door voorbeelden aan.

4. Wat heeft men bij den vergrootenden trap van deze beide woorden op te merken?

5. En wat bij derzelve overstreffenden trap?

6. Kunnen de woorden *veel* en *weinig* ook niet in zelfstandige naamwoorden veranderd worden, en hoe luiden zij dan?

2. Bij

2. Bijwoorden.

§. 150.

1. Waartoe dienen de bijwoorden?
2. Noem eens eenige op.
3. Hoe worden zij verdeeld?
4. Tot welke van deze onderscheidene foorten behooren de bijwoorden: *gezamenlijk, voort, zoo, mogelijk, veel meer, te gelijk, welaan, geenszins, misschien, daar, heden, kwalijk, hoe, weinig, hier, gewis, morgen, daar, veel, wel, ja, neen, bijzonderlijk, waarom, naauwelijks, alleen, eens, namelijk, daafid, diktwerf, als, alleen, eerst, ychtter, vooral, gelijk enz.*
5. Zijn er, behalve deze, ook nog andere bevoordingen, die als bijwoorden gebruikt worden?
6. Noem mij daarvan eens eenige op.

§. 151.

1. Welke bijwoorden zijn tweede naamvallen?
2. Hoe worden sommige dezer tot bijvoegelijke naamwoorden gevormd?
3. Toon mij eens door voorbeelden aan, dat bijwoorden soms, zonder eenige verandering, als bijvoegelijke naamwoorden gebezigt worden (*).
4. Zijn er ook bijwoorden, die voor trappen van vergrooing vatbaar zijn?
5. Kunt gij mij dit door voorbeelden aantoonen?

§. 152

(*). Vergelijk §. 93. nr. 3.

§. 152.

1. Wat bepalen de bijwoorden eigenlijk?
2. Helder mij dit eens door een voorbeeld op.
3. Welk eene bijzondere eigenschap hebben zij nog bovendien?
4. Doe mij dit mede eens uit voorbeelden blijken.

3. Voorzetsels.

§. 153.

1. Waartoe dienen de voorzetsels, en waarbij worden zij gevoegd?
2. Hoe worden zij gevoeglijkst verdeeld?
3. Welke zijn onscheidbare?
4. En welke zijn scheidbare voorzetsels? (*)
5. Toon mij dit van beide door eenige voorbeelden aan.

§. 154.

1. Van waar ontleenen de voorzetsels hunnen naam?
2. Heeft die plaatsing altijd en zonder eenige uitzondering plaats?
3. Wat is dan vaak het geval bij de scheidbare voorzetsels?
4. Geef hiervan eens voorbeelden.

§. 155.

1. Welken naamval beheerschten de voorzetsels oudrijds?
 2. Be-
- (*) Vergelijk hetgeen wij aangaande de scheid- en onscheidbare voorzetsels behandeld hebben in §. 140-143.

2. Bewijs dit eens door voorbeelden.

3. Wat heeft men omtrent de oude zegswijzen, die hieruit ontspruiten, in acht te nemen?

4. Maar welken naamval behaerfchen de voorzetsels thans, naar het tegenwoordig gebruik?

5. Hoe worden dan de tweede en derde naamval gevormd?

6. Geef eens voorbeelden op, waarin die door verbuiging gevormd worden.

7. Ook eenige voorbeelden, waarvan dezelfde gevormd worden door voorzetsels, die den vierten naamval regeren.

4. Voegwoorden.

§. 156.

1. Wat zijn voegwoorden, en waartoe dienen zij?

2. In hoe velerlei soorten worden zij, ten aanzien van hunne beteekenis, onderscheiden?

3. Tot welke vier verschillende soorten behooren de voegwoorden: *indien*, *behalve dat*, *derhalve*, *ten zake*, *dat*, *nochtans*, *tenzij*, *zoo dra als*, *uitgezonderd*, *schoon*, *zoo*, *dat is*, *opzigt*, *hoe*, *als*, *als*, *terwijl*, *teek*, *daarentegen*, *weider*, *want*, *ten eerste*, *dewijl*, *ook* enz.

4. Welk onderscheid is er tusschen *doch* en *teek*?

5. Helder mij dit in voorbeelden op.

6. Hebben *dewijl* en *terwijl* niet dezelfde beteekenis?

7. Wijs mij dit mede door een voorbeeld aan.

5. *Tusfchenwerpfels.*

§. 157.

1. Wat zijn tusfchenwerpfels, of wat drukken zij uit?
2. Waarom behooren zij eigenlijk niet tot de taaldeelen?
3. Wat is daarvan het gevolg?

§. 158.

1. Hoe worden de gewaarwordingen onzer ziel en derzelver uitdrukkingen onderscheiden?
2. Wat verftaat gij door de uitdrukking der inwendige gewaarwordingen?
3. Wat is omtrent de uitdrukkingen *gave God! dat God verhoede!* enz. op te merken?
4. Noem eens eenige tusfchenwerpfels op, die inwendige zielsgewaarwordingen uitdrukken.
5. Wat verftaat gij door de uitdrukking der uitwendige gewaarwordingen van de ziel?
6. Kunt gij mij ook tusfchenwerpfels van dien aard opnoemen?
7. Waarom wordt deze foort van woorden tusfchenwerpfels genoemd?
8. Is dit echter wel altijd het geval, dat zij tusfchen de rede gevoegd worden?
9. Zoudt gij ook met een voorbeeld kunnen aanroonen, dat zij dikwijls aan het begin of einde eener rede voorkomen.

TWEEDE DEEL.

OVER DE

WOORDVOEGING.

EERSTE HOOFDSTUK.

Algemeen overzigt.

§. 159.

1. **W**at verstaat men door de woordvoeging, en wat leert dezelve?

2. Hoe wordt die met een onduitsch woord genoemd?

A. OVER HET GEBRUIK DER LIDWOORDEN.

§. 160.

1. Welke woorden gebruikt men, om eene zaak bepaald te noemen, en als het ware aan te wijzen?

2. Helder mij dit eens door een voorbeeld op.

3. Doch wanneer men algemeen en in eenen onbepaalden zin spreekt, hoe handelt men dan omtrent het Lidwoord?

4. Gij dient mij dit door een voorbeeld duidelijker te maken.

5. Waar worden nog meer de lidwoorden weggelaten?

6. Kunnen zij dan immer voor eigennamen gebezigd worden?

§. 161.

1. In welke gevallen wordt nog al meer het lidwoord weggelaten?

2. Geef mij van elk dezer drie onderscheidene gevallen eens een voorbeeld.

§. 162.

1. Waar worden de lidwoorden gewoonlijk geplaatst?

2. Waarin komen zij overeen met de zelfstandige naamwoorden?

3. Welk geslacht volgen zij echter voor zamengetochte naamwoorden?

§. 163.

1. Kan een en hetzelfde bepalende lidwoord ook twee bij meer dan een naamwoord geveegd worden?

2. Bevestig mij dit dan eens door een voorbeeld.

3. Komen er echter geene gevallen voor, waarin het lidwoord herhaald moet worden?

4. Geef van elk dezer drie onderscheidene gevallen een voorbeeld.

§. 164.

1. Worden evenwel de lidwoorden niet dikwerf herhaald, schoon de naamwoorden van eenerlei geslacht zijn?

2. Waar-

2. Waarom geschiedt dan zulks?
3. Kunt gij mij dit door een voorbeeld ophelderen?
4. Wat moet men nogtans bij eene dergelijke herhaling der lidwoorden vooral vermijden?
5. Welk lidwoord moet in de meeste gevallen worden herhaald?

§. 165.

1. Hoe denkt gij over de verkorting der bepaalde lidwoorden, waarvan men zich dikwijls bedient, zoo als *d'* voor *de* of *den*, *'s* voor *het* en *'s* voor *des*?
2. Zijn er evenwel geene gevallen, waarin deze verkorting volstrekt noodzakelijk is?

B. OVER HET GEBRUIK DER ZELFSTAN-
DIGE NAAMWOORDEN.

§. 166.

1. Wanneer staan twee of meer bij elkander gevoegde naamwoorden in denzelfden naamval, en dubbel buiten beheersching?
2. Geef van elk dier gevallen eens een voorbeeld.

§. 167.

1. Welke gevallen zijn echter veel talrijker?
2. Hoe geschiedt die beheersching in het algemeen?
3. Van welke verbinding der woorden zullen wij hier nogtans alleen spreken?
4. Geef eens een voorbeeld van zulk eene verbinding door voorzetsels.
5. Ook een door middel van verbuiging.

6. Insgelijks een door het achterste woord onveranderd te laten.

7. Wat heeft men nu nog, ten aanzien dezer laatste bijzonderheid, aan te merken?

8. Helder ook dit eens door een voorbeeld op.

§. 168.

1. Kunnen twee naamwoorden ook zoodanig met elkander verbonden worden, dat zij slechts één denkbeeld uitdrukken?

2. Hoe handelt men dan in zoodanig geval?

3. Helder mij dit door voorbeelden op.

§. 169.

1. Kunnen er ook twee tweede naamvallen bij elkander komen?

2. Wat valt daarbij op te merken?

3. Geef hier eens voorbeelden van.

4. Maar kunnen dan zulke twee of meer bij elkander geplaatste naamvallen geen wangeluid veroorzaken?

5. Op welke wijze is zulks echter te vermijden?

§. 170.

1. Wat valt er aan te merken, wanneer meer dan twee naamwoorden door *en* of *noch* met elkander verbonden worden?

2. Wanneer, of in welk geval, wordt dit *en* wel eens geheel weggelaten?

3. Maar in welk geval worden de woordjes *en* en *noch*, in tegendeel, bij ieder der naamwoorden gevoegd?

4. Geef

4. Geef van beide gevallen, zoo van *en* als van *noch*, een voorbeeld.

5. Kan de verbinding der naamwoorden ook nog door andere voegwoorden geschieden?

6. Gij dient mij dit mede door voorbeelden aan te toonen.

C. OVER HET GEBRUIK DER BIJVOEGE-
LIJKE NAAMWOORDEN.

§. 171.

1. Waar worden de bijvoegelijke naamwoorden geplaatst?

2. Waarin komen zij met de zelfstandige naamwoorden overeen?

3. Worden zij echter ook niet wel eens achteraan gevoegd, en wat lidwoord nemen zij dan bij zich?

4. Bij voorbeeld?

5. Waar komen zij ook zonder dit lidwoord achteraan, en wat vindt er dan bij plaats?

6. Bevestig ook dit met een voorbeeld.

7. Gebeurt dit insgelijks achter werkwoorden, — en achter welke?

8. Geef al wederom voorbeelden.

§. 172.

1. Kunnen bijvoegelijke naamwoorden ook zonder derzelve zelfstandige voorkomen?

2. In hoe velerlei gevallen kan dit plaats vinden?

3. Noem die beide gevallen eens.

4. Geef mij ook van beide een voorbeeld.

§. 173.

1. Naar welk geslacht schikt zich het bijvoegelijke naamwoord, voor zamegestelde zelfstandige naamwoorden geplaatst zijnde?

2. Ligt er ook eene dubbelzinnigheid in, wanneer men zegt, of schrijft: *de gouden uurwerkmaker, oude vrouwenhuis, zijden kousenwever* enz., — en welke?

3. Hoe kan men deze dubbelzinnigheid in geschrift eenigermate wegnemen?

4. In welke gevallen wordt dit dwarsstreepje nog meer gebruikt?

§. 174.

1. Kunnen twee bijvoegelijke naamwoorden ook zoodanig bij elkander worden geplaatst, dat het eene tot nadere bepaling dient van het andere? (*)

2. Als welk woord komt dan het eerste bijvoegelijke naamwoord voor?

3. Wat hebt gij omtrent de woorden *gansch, geheel, half, vol, enkel, louter* aan te merken?

§. 175.

1. Beheerschen de bijvoegelijke naamwoorden ook naamvallen?

2. Wel-

(*) Dat de leerling deze en dergelijke vragen door voorbeelden moet ophelderen, is ligtelijk te begrijpen, en behoeft hier geene aanwijzing; terwijl het van belang is, dat hij andere voorbeelden noeme, dan die hem, in zijn leerboek, aan de hand gegeven worden.

2. Welke vorderen den tweeden naamval?
3. Welken naamval hebben echter eenige derzelve reeds bij zich?
4. Welke vorderen den derden naamval?
5. En welke den vierden?
6. Welken naamval regeren de deelwoorden?

§. 176.

1. Wat wordt er bij eenige bijvoegelijke naamwoorden gebezigd, in plaats van den tweeden en derden naamval?

2. Geef hiervan eens voorbeelden.

§. 177.

1. Wanneer wordt *den*, en wanneer *als* gebezigd?
2. Welken naamval heeft de overtreffende trap bij zich?
3. Of wat anders in plaats daarvan?

D. OVER HET GEBRUIK DER VOORS
NAAMWOORDEN.

§. 178.

1. Noem mij de persoonlijke voornaamwoorden van den eersten en tweeden persoon eens op.
2. Wat hebt gij omtrent het gebruik van deze aan te merken?
3. Met welk woord komen het geslacht en de naamval van het persoonlijke voornaamwoord overeen?
4. Geef hier eens voorbeelden van.
5. Welk geslacht volgt het voornaamwoord van den derden persoon bij persoonsnamen?

6. Kunt

6. Kunt gij mij dit door voorbeelden ophelderen?

§. 179.

1. Tot welke soort der voornaamwoorden behoort het woordje *zich*?

2. Wanneer gebruikt men het?

3. Geef hier eens voorbeelden van.

4. Welk onderscheid is er dan tusschen *hij vleit zich* en *hij vleit hem*; *zij verzoornen zich* en *zij verzoornen hen* of *haar*? (*)

5. Kan het persoonlijke voornaamwoord ook in de plaats van het wederkeerige voorkomen?

6. Wanneer dan wel?

7. Toon mij dit in voorbeelden aan.

8. Is het goed gezegd: *zij hebben zich daar gesproken*, *zich daar gezien* enz.?

9. Welk woord wordt hier verkeerd gebruikt?

10. Hoe moet het dan wezen?

11. Kunt gij mij ook eenige volzinnen opnoemen, waarin het woordje *zich* dikwijls verkeerd gebruikt wordt?

§. 180.

1. Is dit goed gezegd, of geschreven: *de veldheer viel in den slag, en toen de heelmester hem wilde verbinden, kreeg hij eenen kogel door het hoofd*?

2. Hoe zoudt gij dit liever verkiezen te schrijven?

3. Waarom niet het persoonlijke voornaamwoord *hij* hier behouden?

4. In

(*) Deze voorbeelden kunnen door den Onderwijzer nog met andere vermeerderd worden.

4. In welke gevallen is het derhalve beter, in plaats van *hij, die* of *dezelve* te gebruiken?

5. Die mij het spoedigst vijf zulke volzinnen op de lei schrijft, waarin eene dergelijke dubbelzinnigheid voorkomt, met de verbetering daarbij, zal een kaartje hebben. (*),

§. 181.

1. Tot welk taaldeel behoort het woordje *men*?

2. Wat wordt door hetzelfde niet bepaald?

3. Mag *men* ook niet bij verkorting gebruikt worden, gelijk men wel eens in menig boek aantreft, — en mag men dus: *daar m' ons zeide, dewijl m' ons verzekerde*, in plaats van *daar men ons zeide, dewijl men ons verzekerde*, schrijven?

4. Zijn er ook fouten in de volgende volzinnen:

Hij is geheel anders als zijn broeder.

Niets als de tijd kan mijne smart lenigen.

Nooit als des avonds vindt men hem te huis.

Nergens als in Amsterdam is hij te vinden.

Niemand als hij heeft het mij gezegd.

5. Waarom moet men hier *dan* en niet *als* gebruiken?

§. 182.

1. Kunt gij u nog herinneren, voor welke soort van woorden de bezittelijke voornaamwoorden gewoonlijk staan?

2. Gij

(*) Eene dergelijke belooning zou de Onderwijzer ook in verscheidene andere gevallen, tot opwekking der leerlingen, kunnen uitloven.

2. Gij weet dan zeker ook nog wel, naar welk woord zulk een bezittelijk voornaamwoord zijn geslacht en getal regekt?

3. Noem mij eens de bezittelijke voornaamwoorden van den derden persoon.

4. Valt bij deze ook iets op te merken, met opzigt tot het geslacht, dat zij bepalen?

5. Dit dient gij mij uit een voorbeeld nader te verklaren.

6. Waar schikken zich de bezittelijke voornaamwoorden des derden persoons nog meer naar?

7. Geef hier voorbeelden van.

§. 183.

1. Is het goed gezegd, of geschreven: *mijn vader, zijn broeder, mijne moeder hare zuster* enz.?

2. Waarom niet?

3. Hoe moet men dan zeggen, of schrijven?

§. 184.

1. Wanneer worden, in plaats van de bezittelijke voornaamwoorden, de woorden *deszelfs* of *derzelver* gebruikt?

2. Helder mij dit eens op door een voorbeeld.

§. 185.

1. Kunnen de bezittelijke voornaamwoorden ook als bijwoorden voorkomen?

2. Toon mij dit eens met voorbeelden aan. (*)

§. 186.

(*) Het is zeer nuttig, ja zelfs noodzakelijk, de kinderen meerder en bij gevolg ook (gelijk ik reeds

§. 174.

§. 186.

1. Als men in den derden naamval vraagt, bij voorbeeld: *wien behoort deze pen?* in welken naamval moet men dan antwoorden?

2. Welken vasten regel moet men dan hietomtrent in acht nemen?

3. Gij dient mij eenige voorbeelden des aangeande op te noemen.

4. Voor, of in plaats van welke foort van woorden wordt *waar* soms gebezigd?

5. Is er ook nog onderscheid, of men zegt: *waarvoor houdt gij mij?* of, *voor wien houdt gij mij?*

§. 187.

1. Weet gij mij ook te zeggen, waarom de aanwijzende voornaamwoorden dus worden genoemd?

2. Op hoe velerlei wijzen kunnen zij gebruikt worden?

3. Geef van beide gevallen een voorbeeld.

§. 188.

1. Welke voornaamwoordjes worden dikwijls overtollig gebruikt?

2. Toon mij dit in voorbeelden aan.

3. Zijn zij echter ook soms niet noodzakelijk, en waarom?

4. Geef hier voorbeelden van.

§. 189.

§. 174. vr. 1. in de noot aanmerkte) andere voorbeelden te doen opnoemen, dan door WEILAND worden opgegeven.

§. 189.

1. Is er ook onderscheid in de beteekenis van *deze* en *gene*, — en welk?

2. In hoe velerlei opzigt kunt gij mij dit met voorbeelden aantoonen?

3. Welke woordjes worden ook wel in plaats van *deze* en *die* gebazigd?

4. In welk geval vindt deze woordverwisseling nogtans alleen plaats?

5. Toon dit eens met voorbeelden aan.

§. 190.

1. Tot welke soort van voornaamwoorden behooren *degene* en *hetgene*?

2. Gebruikt men ze ook wel eens als betrekkelijke voornaamwoorden?

3. Toon mij echter eens met een voorbeeld aan, dat zulk een gebruik verkeerd is.

4. Wat is beter gezegd: *hetgene gij mij schrijft, dat zal ik opvolgen; hetgene ik gehoord heb, dat heb ik gezien enz.* of: *hetgene gij mij schrijft zal ik opvolgen; hetgene ik gehoord heb, heb ik gezien?*

5. Welke grondstelling onzer taal (*) veroorlooft dan, dat men, in plaats van *hetgene dat*, schrijven of zeggen kan *hetgene* of *hetgeen*? (†)

§. 191.

(*) Zie *Inleiding* §. 3.

(†) Vergelijk §. 188. vr. 1.

§. 191.

1. Welk onderscheid is er tusschen de woordjes *dezelve* en *dezelfde*?

2. Toon mij dit in voorbeelden aan.

3. Van welke woordjes bedient men zich somtijden, om den nadruk van *dezelfde* nog te versterken?

4. Noem mij hiervan eenige voorbeelden op.

§. 192.

1. Waarmede komen de betrekkelijke voornaamwoorden in geslacht en getal overeen?

2. Waarvan hangen zij, wat hunnen *naamval* betreft, af?

3. Geef van beide eenige voorbeelden op.

§. 193.

1. Wanneer komt een voornaamwoord in het meervoudige getal voor?

2. Hoe pleegt men hieromtrent te werk te gaan?

3. Is dit wel goed?

4. In welk geval is dit voornamelijk niet goed?

5. Geef eens voorbeelden.

6. Is het dan niet goed te zeggen, of te schrijven: *de vrouw en de man, die ik door gezind heb de koe en het paard, dat of hetwelk ik kocht*?

7. Hoe moet het dan wazen?

8. In welke gevallen wordt het betrekkelijke voornaamwoord altijd in het onzijdige geslacht gebruikt?

9. Helder mij dit eens met een voorbeeld op.

10. Zeg mij het onderscheidene gebruik van *welke* en *wie*.

1. Kan het **betrekkelijke** *dit* wel eens weggelaten worden?

2. Wanneer kan *dit* geschieden?

3. Toon mij dit eens in voorbeelden.

4. ~~Weesro~~ en wanneer kan **echter** *dit* volstrekt niet worden weggelaten?

5. Geef ook hiervan eenige voorbeelden.

§. 195.

1. Kan men voor **welke** ook niet wel eens *waar* gebruiken?

2. Wanneer mag dit echter alleen plaats vinden?

3. Toon mij dit in een voorbeeld.

OVER HET GEBRUIK DER WERKWOORDEN.

§. 196.

I. De personen.

§. 196.

1. Welke persoonlijke voornaamwoorden moeten altijd bij de aervoeging der werkwoorden worden uitgedrukt?

2. Waarom mag of kan men ze niet weglaten?

3. Doe mij eens uit voorbeelden blijken, dat zulks een wanklank en eene onverstaanbaarheid zou veroorzaken.

4. Mag dan bij de werkwoorden geen een persoonlijk voornaamwoord weggelaten worden?

5. Wan-

5. Wanneer mag dit echter maar alleen geschieden?
6. Welk woord gebruikt men dan in de plaats van hetzelfde?
7. Geef mij tens' eenige voorbeelden daarvan.
8. Laat men ook in de gebiedende wijs den tweeden persoon weg?
9. Waarem is zulks geoorloofd?
10. Wanneer komt dezelve evenwel in deze zelfde wijze voor?
11. Toon mij dit uit voorbeelden.

§. 197.

1. Kan het persoonlijke voornaamwoord ook van zijn werkwoord worden afgescheiden?
2. Waardoor wordt dit dan veroorzaakt?
3. Geef mij hiervan eenige voorbeelden.
4. Maar wanneer moet dit zelfde voornaamwoord in dergelijk geval herhaald worden?
5. Kunt gij mij dit ook in voorbeelden aantoonen?

§. 198.

1. Kunnen twee, ja zelfs meer werkwoorden tot eenen en denzelfden persoon behooren?
2. Doe mij dit eens uit een voorbeeld blijken.
3. Maar moet dan het persoonlijke voornaamwoord niet even zoo dikwijls voorkomen, als er werkwoorden in de redeel zijn?
4. Ook dit dient gij mij in voorbeelden aan te toonen.
5. Zija hier dan geene gevallen, waarin het persoonlijke voornaamwoord herhaling vordert?

§ 199. Welk getal dan? Voorbeelden.

§. 199.

1. Kunt gij mij een voorbeeld noemen, waarin een naam en een werkwoord eene zaak in haar geheel voorstellen? (*)

2. Maar wanneer? En nu nog eene nadere beschrijving: bij komt, is en behoort men immers deze woorden (het naam- en werkwoord) te herhalen?

3. Noem mij een voorbeeld, waarin gij mij kunt aantoonen, dat zulke overtolling zijn zoude.

4. Kan een werkwoord ook somwijlen zoel voorkomen, dat het op twee personen betrekking heeft?

5. Geef mij een voorbeeld hiervan.

6. Maar is dit wel juist? — moest men dan zulk een werkwoord niet herhalen?

§ 200. De getallen of het enkel- of meervoud der werkwoorden.

§ 200. Wat staat afschikken zich de werkwoorden, wat hun getal, hun enkel- of meervoud, betreft?

1. Bij voorbeeld: Hij loopt. Zij wandelen. Het regent.

2. Maar wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden...

3. Maar wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden...

(*) Daar deze stelling wat ingewikkeld is, dient de Onderwijzer dezelve voor zijne leerlingen nader op te helderen.

woorden door *en* worden verbonden, in welk getal komt dan het werkwoord voor?

4. Geef mij hier een voorbeeld van.

5. Gebeurt het echter niet wel, dat in zoodanig geval het werkwoord enkelvoudig gebezigd wordt?

6. Wanneer dan?

7. Toon mij deze onderscheidene gevallen met voorbeelden aan.

8. Is het goed gezegd: *er is mij meer dan een mensch ontmoet, die mij dit gezegd heeft?*

9. Waarom niet?

10. Wat beteekent dus *meer dan een*?

11. Moet ook bij *alles* het werkwoord meervoudig zijn?

12. In welk geval dan make?

§. 201.

1. Wat verstaat gij door het voorwerp der rede?

2. Wanneer heeft het, schoon enkelvoudig, een meervoudig werkwoord bij zich?

3. Geef hiervan eens een voorbeeld.

4. Wat hebt gij bij de uitdrukking: *daar is er voor daar zijn er* aan te merken?

§. 202.

1. Wanneer onderscheidene personen bij een werkwoord gevoegd worden, welke perfoon geldt dan boven de anderen?

2. Geef eens voorbeelden van dit gebruik, ter opheldering dezer stelling.

3. *De tijden der werkwoorden.*

§ 203.

1. Wordt wel niet eens de eene tijd voor den anderen genomen?
2. Verklaar mij zulks door een voorbeeld.
3. Gebeurt het ook wel niet, dat de tegenwoordige tijd in plaats van den toekomstenden gebruikt wordt?
4. Geef hiervan mede eens een voorbeeld.

§ 204.

1. Wordt de tegenwoordige tijd ook soms niet in plaats van den onvolmaakt verledenen gebruikt?
2. Wanneer en waarom doet men zulks?
3. Geef er mij eens een voorbeeld van.
4. Wanneer is deze wijze van uitdrukking gebruikelijk?

§ 205.

1. Wat valt er aan te merken omtrent de tijdvoeging eener rede?
2. Bij voorbeeld?.....
3. In welken tijd moet men dus ook antwoorden?
4. Geef ook hier een voorbeeld van.

4. *De wijzen der werkwoorden.*

§ 206.

1. Is het altijd even duidelijk, of een werkwoord in de aantoonende, dan in de aanvoegende wijze moet gesteld worden?

2. Wel-

2. Welken vasten regel weet gij er echter op, om zeker te zijn, dat een werkwoord in de aanspreekende wijs moet staan?

3. En in de aanvoegende wijs?

4. Kunt gij mij dit met voorbeelden ophelderen? (*)

§. 207.

1. Kan men de aanvoegende wijs niet aanstands onderkennen uit de voegwoorden, die bij dezelve gebruikt worden?

2. Waarvan hangt dan de aanvoegende wijs af?

3. Waaruit is dit blijkbaar?

4. Toon mij dit eens nader met voorbeelden aan.

§. 208.

1. Duidt de onvolmaakt verledene tijd der aanvoegende wijze niet aan, dat iets verleden is?

2. Wat dan?

3. Helder mij dit eens met voorbeelden op.

4. Wat drukt de volmaakt verledene tijd uit?

5. Geef mij voorbeelden hiervan.

6. En wat duidt de meer dan volmaakt verledene tijd dier wijze aan?

7. Ook dit moet gij mij in voorbeelden aantoonen.

§. 209.

1. Waartoe bedient men zich ook dikwijls van de gebiedende wijs?

2. Kunt

(*) Vergelijk hetgeen aangaande deze beide wijzen, de aanspreekende en aanvoegende, gezegd is in §. 122 en §. 124.

2. Kanst gij mij dit in een voorbeeld aantoonen?

§. 210.

1. Wat stelt de onbepaalde wijs voor?

(2) Geef hier eens voorbeelden van.

3. Wordt dezelve ook soms als een zelfstandig naamwoord gebezigd?

4. Toon mij dit mede eens door voorbeelden aan.

§. 211.

1. Welken naamval kunnen de bedrijvende deelwoorden bij zich hebben?

2. Geef hiervan eenige voorbeelden.

3. Kunnen de verledene deelwoorden ook in eenen bedrijvenden zin voorkomen?

4. Doe mij dit eens uit voorbeelden blijken.

§. 212.

1. Wat is beter gezegd: *de Koning gestorven zijnde, verkoos men eenen anderen*, of *den Koning gestorven zijnde, verkoos men eenen anderen*?

2. Waarom is het eerste beter?

3. In welken naamval moet dan eene spreekwijs uit een naamwoord en deelwoord bestaande, en buiten verband zijnde met de overige rede, gesteld worden?

4. Wat beweren echter sommigen desaangaande?

5. Waaruit blijkt nogtans het tegendeel van die bewering?

6. Van waar mag die geheele spreekwijs wel ontstaan zijn?

7. Zou

7. Zou men dus niet beter doen, met dezelve geheel te vermijden? — en hoe kan men dit?

8. Toon mij dit laatste eens met een voorbeeld.

5. Over de hulpwoorden.

§. 213.

1. Wanneer in eene rede verscheidene werkwoorden een en hetzelfde hulpwoord vereischen, moet dan dat hulpwoord niet telkens herhaald worden?

2. Toon mij dit eens in voorbeelden aan.

3. Wanneer wordt echter de herhaling der hulpwoorden gevorderd?

4. Geef mij hier voorbeelden van.

§. 214.

1. Is het goed gezegd: *Zij heeft het mij verzoekerd gehad. Wij hebben met hem gesproken gehad?*

2. Welk woord is hier overtollig?

3. Hoe moest het dan zijn?

4. Is het ook goed gezegd: *Ik heb geld ledig liggen gehad. Ik heb heden veel te schrijven gehad; ik heb gisteren veel te doen gehad?*

5. Waarom is dit nu goed?

6. Wat moet ons derhalve bepalen, om dit gehad weg te laten, of bij te voegen?

6. Over de verbinding van het eene werkwoord met het andere.

§. 215.

1. Op hoe vielerlei wijze kan de verbinding der werkwoorden met elkander geschieden?
2. Geef eens een voorbeeld, waarin werkwoorden door middel van voegwoorden verbonden zijn.
3. Ook eens, waarin deze verbinding, door twee werkwoorden bij elkander te plaatsen, geschiedt.
4. Waarvan bedient men zich, om op deze laatst genoemde wijze werkwoorden te verbinden?

§. 216.

1. Hoe geschiedt de verbinding der deelwoorden met de werkwoorden?
2. Toon dit eens in voorbeelden aan.

§. 217.

1. Welke soorten van werkwoorden worden met de onbepaalde wijs, zonder *te*, verbonden?
2. Bewijs dit van deze onderscheidene soorten met voorbeelden.

§. 218.

1. Hebt gij ook iets aan te merken op de werkwoorden *hepen* en *zien*?
2. Van waar kan die dubbelzinnigheid ontstaan?
3. Geef hier eens voorbeelden van.
4. Hoedanig is echter zulk eene dubbelzinnigheid te vermijden?
5. Is er dan ook dubbelzinnigheid in deze gezegden:

den: *Ik hoor hem roepen; ik zag hem staan.* — en hoedanig zoudt gij dezelve omschrijven, ten einde die dubbelzinnigheid voor te komen?

§. 219.

1. Wanneer volgt de onbepaalde wijs van een groot aantal werkwoorden met *te*?
2. Toon mij dit eens met voorbeelden aan.
3. Ook dat dit woordje achter het verledene deelwoord voorkomt.
4. Welke werkwoorden behooren hier nog meer toe?
5. Noem mij eens eenige voorbeelden hieromtrent op.
6. In welke gevallen wordt het woordje *en* daarbij gevoegd?
7. Geef voorbeelden deswege.

§. 220.

1. Zija er nog meer gevallen, waarin de onbepaalde wijs met *te* volgt?
2. Geef van elk dezer onderscheidene gevallen eenige voorbeelden.

§. 221.

1. Noem eens eenige werkwoorden, welke de onbepaalde wijs zonder *te* achter zich hebben.
2. Wat valt er bij dergelijke werkwoorden aan te merken?
3. Geef hier voorbeelden van.
4. Is dit niet even zoo gelegen met dezulke, die de onbepaalde wijs met *te* achter zich hebben?

5. Toon

5. Toon dit mede in voorbeelden aan.
6. Welke werkwoorden zijn nogtans hiervan uitgezonderd?
7. Doe mij dit eens blijken.
8. In hoe velerlei beteekenis kan het woord *komen* voorkomen?
9. Welke onderscheiding vindt daaromtrent plaats?
10. Geef voorbeelden hiervan.

7. *Verbinding van een werkwoord met een zelfstandig naamwoord.*

§. 222.

1. Op hoe velerlei wijzen kan een werkwoord met een zelfstandig naamwoord verbonden worden?

§. 223.

1. Geef eens een voorbeeld van zulk eene verbinding, waarin het naamwoord het werkwoord beheerscht.
2. Waarnaar schikt zich in dit geval het werkwoord?
3. Bewijs mij dit eens door voorbeelden.
4. Welke woordjes bekomt deze beheersching in de onbepaalde wijs?
5. Geef hier eens voorbeelden van.

§. 224.

1. Welke is de tweede wijze, waarop een werkwoord met een zelfstandig naamwoord kan worden verbonden?
2. Geef eens een voorbeeld.

3. Maar

3. Maar wanneer nu *eene* dergelijke verbuiging niet toereikend is, hoe dan?

4. Toon mij dit eens in voorbeelden aan.

§. 225.

1. Welke naamwoorden kunnen alleen, bij een lijdend werkwoord, in den eersten naamval staan?

2. Geef hier voorbeelden van.

3. In welk eenen naamval moeten dan die naamwoorden in den lijdenden vorm staan, welke door een bedrijvend werkwoord in den darden naamval worden geplaatst?

4. Geef hiervan eens voorbeelden.

5. Maar als de werkwoorden in den bedrijvenden vorm twee vierde naamvallen bij zich hebben, welke twee naamvallen vorderen zij dan in den lijdenden vorm?

6. Geef ook hiervan voorbeelden.

§. 226.

1. Kent gij nog meer werkwoorden, die twee eerste naamvallen bij zich kunnen hebben?

2. Toon dit eens met voorbeelden aan.

3. Geef mij ook eenige voorbeelden van werkwoorden, die, door middel van het woordje *als*, twee eerste naamvallen bij zich hebben.

§. 227.

1. In wat naamval moet het zelfstandige naamwoord staan bij wederkeerige werkwoorden, die het woordje *als* voor zich hebben?

2. Toon dit met een voorbeeld.

3. Voeg

3. Voeg er ook de reden bij.
4. Bij welke wederkerige werkwoorden is het hiermede even eens gelegen?
5. Al wederom een voorbeeld.

§. 228.

1. Zijn er ook werkwoorden, die eenen tweeden naamval bij zich hebben?
2. Geef hiervan eens eenige voorbeelden.
3. Hoe worden zij echter meestal gebruikt?
4. Toon mij dit eens, met voorbeelden aan.

§. 229.

1. Zijn er ook werkwoorden, die den derden naamval bij zich hebben?
2. Geef hieromtrent voorbeelden, zoo van bedrijvende als onzijdige werkwoorden.

§. 230.

1. Welken naamval wordt, door alle bedrijvende werkwoorden gevorderd?
2. Waarom?
3. Geef hier voorbeelden van.
4. Verandert deze vierde naamval ook in den lijdenden vorm?
5. Helder dit mede, door voorbeelden op.
6. Behoort hiertoe ook het werkwoord *laten*?
7. Wat is hierbij echter aan te merken?

§. 231.

1. In welken naamval staat het wederkerige voor-naamwoord bij de wederkerige werkwoorden?
2. Geef hier voorbeelden van.

3. Wat

3. Wat vindt echter hieromtrent plaats bij de wederkeerige werkwoorden: *zich iets herinneren*, en *iemand iets toevertrouwen*?

4. Geef ook eens voorbeelden, dat het wederkeerige voornaamwoord bij onpersoonlijke werkwoorden in den vierden naamval voorkomt.

§. 232.

1. Zijn er ook onzijdige werkwoorden, die ingelijks eenen vierden naamval bij zich kunnen hebben?

2. Toon dit eens met voorbeelden aan.

3. Kunnen ook onpersoonlijke werkwoorden eenen vierden naamval bij zich hebben?

4. Toon dit mede met voorbeelden aan.

§. 233.

1. Wat wordt mede door den vierden naamval uitgedrukt?

2. Op welke vragen geschiedt dit?

3. Geef eens voorbeelden op de vraag *wanneer*?

4. Ook op de vraag *hoe lang*?

5. Almede op de vraag *hoe dikwiel*?

6. Toon ook eens met voorbeelden aan, dat de grootte door den vierden naamval uitgedrukt wordt.

7. Ook dat dezelve de breedte van eenig ding uitdrukt.

8. Geef mij mede eens voorbeelden, waaruit blijkt, dat de vierde naamval ook de zwaarte, de waarde en den prijs der dingen kan uitdrukken.

9. Waarvan hangt de vierde naamval in verschillende andere gevallen af?

F. OVER

F. OVER HET GEBRUIK DER KLEINERE REDEDEELEN.

1. Telwoorden.

§. 234.

1. Waar worden de telwoorden gewoonlijk geplaatst?
2. Geef hier eens voorbeelden van.
3. Kunnen zij ook niet achteraan komen?
4. Toon dit met voorbeelden aan.
5. Wat bijzonders valt er aan te merken ten aanzien der uren-getallen?
6. Kunt gij mij dit door woosbeelden aantoonen?
7. Zijn er ook geene gevallen, waarin het uur verzwegen wordt, en hoe drukt men zich dan uit?

§. 235.

1. Staat bij een meervoudig telwoord altijd een meervoudig zelfstandig naamwoord?
2. Geef eens eenige voorbeelden daarvan.
3. Wanneer heeft dit echter geene plaats, of wanneer wordt in tegendeel bij een meervoudig telwoord een zelfstandig naamwoord in het enkelvoud gebezigd?
4. Voorbeelden.
5. Wanneer zegt men: *daar is vier last tarw*, en wanneer: *daar zijn vier last tarw*?
6. Is er dus ook nog enig onderscheid in de beteekenis van *daar is honderd gulden*, of *daar zijn honderd guldens*?

7. Is

7. Is het goed gezegd, of geschreven: *twaalf pond rijst, een baasje van twaalf ponden rijst?*

8. Waarom niet?

9. Hoe behoort men dit dan te schrijven?

10. Wat valt hieromtrent aan te merken, met betrekking tot zoodanige telwoorden, die met het woord *half* zijn zamengesteld?

11. Geef hier voorbeelden van.

§. 236.

1. Wanneer alleen kan men in den overtreffenden trap der bijvoegelijke naamwoorden het woordje *al* ter bezigen?

2. Zoudt gij mij ook kunnen bewijzen, dat zulke niet geschieden kan, wanneer er slechts van twee personen gesproken wordt?

2. Bijwoorden.

§. 237.

1. Wat is beter gezegd: *hij heeft de wangen rood*, of *hij heeft rode wangen*?

2. Waarom is het eerste niet goed?

3. Is het dan goed, te zeggen: *hij heeft den mond vol*; *ik gaf hem de handen vol*?

4. Waarom is dit nu goed?

5. Wat dient men dus altijd in acht te nemen, om geene verkeerdheid omtrent de plaatsing van bijwoorden en bijvoegelijke naamwoorden te begaan?

§. 238.

1. Waarop kan het bijwoord somtijds gelijkelyk betrekkelijk gemaakt worden?
2. Bij voorbeeld?
3. Hoe neemt men dan de dubbelzinnigheid hierin weg?
4. Geef mij eens een voorbeeld van die nadere bepaling.

§. 239.

1. Waar behooren altijd de bijwoorden geplaatst te worden?
2. Is er dan nog onderscheid tusschen: *het is een altes werkzaam man; en het is altoos een werkzaam man; het is ons niet geoorloofd, dit te doen; en het is ons geoorloofd, dit niet te doen?*
3. Welk onderscheid van beteekenis ligt dan hier in?

§. 240.

1. Welke bijwoorden bezigt men, om eene gelijkheid in de wijze van werking aan te duiden?
2. Geef hier eens voorbeelden van.
3. In welken trap van vergelyking spreekt gij hier?
4. Hoe handelt men, wanneer men wil uitdrukken, dat de wijze van werking ongelijk is?
5. Toon dit mede met voorbeelden aan.
6. In welken trap van vergelyking spreekt gij hier?
7. Maar wanneer bezigt men den overtreffenden trap?
8. Hoedanig, en met welke woordjes, wordt dezelve gevormd?

9. Toon

9. Toon dit met voorbeelden aan.

§. 241.

1. Onder welke soort van woorden zoudt gij het woordje *niet* rangschikken?
2. Waar mag het dus niet gebezigd worden?
3. Bij voorbeeld?.....
4. Maar als de ontkenning nu niet zoo duidelijk is?
5. Waartoe strekt het woordje *niet* somwijlen?
6. Bij voorbeeld?.....

3. Voorzetsels.

§. 242.

1. Wat hebt gij aan te merken, wanneer twee of meer zelfstandige naamwoorden hetzelfde voorzetsel bij zich hebben?
2. Geef hier eens eenige voorbeelden van.
3. In welke gevallen kan echter de herhaling van het voorzetsel noodzakelijk zijn?
4. Toon dit met voorbeelden aan.

§. 243.

1. Is het goed gezegd: *in met ijzer beslagene kisten leggen de voor diefstal bevreesde lieden hunne goederen het liefste?*
2. Wat moet men dan hier vermijden, en hoedzig zou het beter gezegd zijn?

§. 244.

1. Geef eens eenige voorbeelden van voorzetsels, die altijd achter de woorden geplaatst worden.

§. 245.

1. Wat hebt gij aan te merken omtrent het voorzetfel *te*?

2. Geef hier eens voorbeelden van.

3. Is dit ook zoo gelegen, als men schrijft *te vrede*?

4. Waarom niet?

5. Hoe schrijft men dit dan thans?

6. Waarom?

7. Verbeter eens de volgende volzinnen:

Hoe weltemoede is iemand, die tevrede is met zijn lot: tieden, die zich in hunnen stand niet vergenoegen, zijn on te vreden. Waarnaar zoudt gij meer haken, naar te vredenheid of ontvredenheid? — en waarom? ()*

4. Voegwoorden.

§. 246.

1. Noem eens eenige verbindende en uitsluitende voegwoorden op.

2. Wat valt er aan te merken, omtrent de naamwoorden, tusſchen welke zij geplaatst worden?

3. Helder dit eens met voorbeelden op.

§. 247.

1. Is het waar, hetgeen door sommigen beweerd wordt,

(*) De Onderwijzer vrage hier de reden van elke der gemaakte verbeteringen; — ook geven hem deze volzinnen, inzonderheid de laatste, aanleiding tot een nuttig en aangenaam onderhoud met zijne leerlingen.

wordt, dat deze of gene voegwoorden de aantoonende of aanvoegende wijze der werkwoorden beheerschen?

2. Waarom niet?

3. Helder dit met voorbeelden op.

4. Welke zijn echter de voegwoorden, die nimmer de aanvoegende wijs achter zich gedoogen?

5. Geef hier eens voorbeelden van.

6. Noëm mij nu ook eens eenige voorzetsfels, die altijd deze wijs vorderen.

7. Toon dit mede met voorbeelden aan.

5. *Tusfchenwerpsfels.*

§. 248.

1. Zijn er ook woorden, die door tusfchenwerpsfels beheerscht worden? — of worden deze ook door andere woorden beheerscht?

2. Waarom kan dit van beide de gevallen geene plaats vinden?

3. Komen zij echter niet met naamvallen voor, en in hoe verre maar?

4. Geef hier voorbeelden van.

5. Waar kunnen zij, in eene rede of uitdrukking, wel geplaatst worden?

6. Geef eens voorbeelden, waarin zij aan het begin eener rede voorkomen.

7. Ook eenige, waar zij in het midden geplaatst zijn.

8. Alsmede eenige, waar men ze aan het einde eener uitdrukking vindt.

—•••—

T W E E D E H O O F D S T U K .

O V E R D E O R D E , W A A R I N D E W O O R D E N I N E E N E R E D E O P E L K A N D E R V O L G E N .

1. Over de schikking der woorden in het algemeen.

§. 249.

1. **I**s het niet even veel waar wij, in het spreken of schrijven, onze woorden plaatsen?

2. Waarvan hangt dan derzelder schikking af?

3. Welken grondregel heeft onze taal desaangaande aangenomen?

4. En waarmede is die grondregel overeenkomstig?

§. 250.

1. Waarin bestaat de natuurlijke schikking der woorden?

2. Geef hier eens eenige voorbeelden van,

§. 251.

1. Waar worden die woorden geplaatst, welke ter nadere bepaling of omschrijving der zelfstandige naamwoorden dienen?

2. Toon dit eens in eenige voorbeelden aan.

3. Maar wanneer hier een voorzetsel bij voorkomt?

4. Geef hier mede eenige voorbeelden van.

§. 252.

1. Hoedanig is het met de woordschikking gelegen,

gen, | wanneer een zelfstandig naamwoord tot bepa-
ling of nadere verklaring van een ander zelfstandig
naamwoord dient?

2. Geef hiervan een voorbeeld.

3. Wat hebt gij bij dit voorbeeld op te merken?

§. 253.

1. Wanneer heeft een vervoegd werkwoord dat
gaan, waardoor het nader bepaald wordt, achter zich?

2. En wanneer komt dit vervoegde werkwoord
zelf achter aan?

3. Geef van beide gevallen eenige voorbeelden.

§. 254.

1. Welk onderscheid is er tusschen: *de zoon doet
den vader eer aan, en den zoon doet de vader eer
aan; — dit man legt dezen boer lasten op, en dien
man legt deze boer lasten op?*

2. Toon in deze beide voorbeelden aan, welke
naamval hier voor, en welke achter staat?

3. Wanneer staat dan de derde naamval meestal
voor den vierden?

4. En in welk geval gewoonlijk de vierde voor
den derden?

5. Toon dit nog van beide de gevallen met
voorbeelden aan.

6. Wanneer zegt men: *geef uwv broeder dezen
raad, en wanneer: geef dezen raad uwv broeder?* (*)

7. Toon mij de onderscheidene naamvallen in de-
ze voorbeelden aan.

8. Wan-

(*) De Onderwijzer geve hier nog eenige voorbeel-
den van dien aard op.

8. Wanneer volgt de derde of vierde naamval onmiddellijk op het werkwoord?

9. Toon dit met voorbeelden aan.

§. 255.

1. Wat hebt gij aan te merken, wanneer een werkwoord twee vierde naamvallen bij zich heeft?

2. Geef hier eens eenige voorbeelden van.

3. Hoedanig is de woordschikking, wanneer een werkwoord, behalve het beheerschte woord, nog een zelfstandig naamwoord met zijn voorzetsel bij zich heeft?

4. Toon ook dit met een voorbeeld aan.

5. Waar zet men meestal die woorden, welke tijd en plaats bepalen?

6. Geef hier mede eenige voorbeelden van.

§. 256.

1. Hoedanig is de schikking der woorden, wanneer een werkwoord verscheidene zelfstandige naamwoorden met hunne voorzetsels bij zich heeft?

2. Geef hier eens een voorbeeld van.

3. Toon nu in dit door u opgegeven voorbeeld dat naamwoord eens aan, hetwelk op het werkwoord de naaste betrekking heeft.

4. Valt hier ook nog iets aan te merken, omtrent de bepaling van tijd en plaats?

5. Toon mij dit ook met een voorbeeld aan.

6. Maar wanneer er na groote omschrijvingen bij komen, waar plaatst men dan gemeenlijk dat naamwoord?

7. Waarom?

8. Maak

8. Maak mij dit door voorbeelden blijkbaar.

§. 257.

1. Waar is, in de woordschikking, de plaats der bijwoorden?

2. Welke woorden gaan dan weder voorop, en welke volgen?

3. Geef hiervan voorbeelden, ook met een bedrijvend werkwoord en met de onbepaalde wijs eens werkwoords.

§. 258.

1. Hoedanig is de woordschikking, wanneer een werkwoord door middel van een hulpwoord wordt vervoegd, en er omschrijvingen bij komen?

2. Toon dit in voorbeelden aan.

3. Hoedanig is de woordschikking, wanneer twee onbepaalde wijzen bij een werkwoord en met eenige omschrijving voorkomen?

4. Kunt gij mij mede hiervan voorbeelden geven?

5. Geef mij eens een voorbeeld van de woordschikking eener rede, waarin drie onbepaalde wijzen voorkomen.

6. Wat is omtrent dit laatste op te merken?

§. 259.

1. Waar wordt de onbepaalde wijs met *te* in de rede geplaatst?

2. Toon mij dit in voorbeelden aan.

3. Maar wanneer bij het werkwoord, behalve de onbepaalde wijs met *te*, nog eene onbepaalde wijs komt?.....

4. Geef ook hier voorbeelden van.

2. Over de verhalende, vragende en verbandende
woordschikking.

260.

§. 260.

1. Wat verstaat men door de verhalende woord-
schikking?

2. Op hoedanige wijze geschiedt deze woordschikking?

3. Geef hiervan eens eenige voorbeelden. (*)

§. 261.

1. Wat doen de meeste voegwoorden omtrent de
verhalende orde of woordschikking?

2. Bij voorbeeld?

3. Welke echter laten die orde onveranderd?

4. Welke nog meer?

5. En wanneer laten de laatstgenoemde die orde
alleen onveranderd?

6. Geef hiervan eens voorbeelden.

§. 262.

1. Welke is de tweede soort van woordschikking?

2. Waarom wordt zij dus genoemd?

3. Wordt zij altijd in vragen gebezigd?

4. Waarin bestaat zij?

§. 263.

1. Op hoe velerlei wijzen wordt deze woordschik-
king gebezigd? (+)

(*) Om het begrip der leerlingen te toetsen, laat de On-
derwijzer hen in deze voorbeelden, a) het onderwerp der
rede met deszelfs verschillende wijzingen en bepalingen,
en b) de werking en eigenschap des onderwerps aanwijzen.

(+) Men dient den leerlingen onder het oog te bren-
gen, dat deze vraag uit dezen en de vier volgende §§.
moet beantwoord worden.

2. Geef eens eenige voorbeelden, dat dezelfde gezegd wordt in vragen.

3. Wat hebt gij aan te merken omtrent de uitdrukking *wat voor*?

4. Kan de vragende woordschikking ook in eegen verhalenden trant voorkomen — en wanneer wel?

5. Geef hier eens een voorbeeld van.

6. Wat dient men bij deze wijze van vragen aante gaande de uitspraak in acht te nemen — en waarom?

7. Zijn dan de volgende zegswijzen in beteekenis onderscheiden? — het zijn toch dezelfde woorden:

Zij heeft het gezegd? en *zij heeft het gezegd.*

Hij gaat uit de stad? en *hij gaat uit de stad.*

Hij heeft het gedaan? en *hij heeft het gedaan.*

8. Wanneer wordt dan op deze wijze gevraagd?

5. 1864

1. Welke is de tweede wijze, waarop de vragende woordschikking kan voorkomen?

2. Geef hier eens voorbeelden van.

3. Maar wanneer men nu hier, in plaats van een voornaamwoord, een zelfstandig naamwoord bezigt, waar moet die laatste dan geplaatst worden?

4. Toon dit eens met voorbeelden aan.

5. Hoedanig is echter de woordschikking, wanneer in dergelijke gevallen de aangesprokene persoon omschreven wordt?

6. Geef hier mede een of meer voorbeelden van.

5. 1865

1. Welke is de derde wijze der vragende woordschikking?

2. Geef

2. Geef eens eenige voorbeelden, waarin een uitroep vraagswijze wordt voorgesteld.

3. Alsmede eenige, van eenen wensch in den verleden tijd, zonder voegwoord.

4. Hoe zegt men in den tegenwoordigen tijd?

§. 266.

1. Hoedanig kan de vragende woordschikking in een vierde geval gebezigd worden?

2. Toon dit eens met verschillende voorbeelden aan.

3. Wanneer kan deze woordschikking eindelijk ten vijfde voorkomen? (*)

4. Geef eens voorbeelden, dat dezelve voorkomt achter de vergelijkende woordjes *zulk* en *zulk een*.

5. Ook dat zij gebezigd wordt achter bijwoorden, welke eenen volzin beginnen.

§. 267.

1. Welke is de derde soort van woordschikking?

2. Wanneer heeft dezelve plaats?

3. Geef hiervan eenige voorbeelden.

§. 268.

1. Bij welke vraagwoorden kan deze woordschikking alsmede gebezigd worden?

2. Wanneer kan dit echter maar alleen geschieden?

3. Toon dit eens in voorbeelden aan.

§. 269. Over

(*) Bij WEILAND is hier eene misstelling in de getaltekking der paragrafen, waatom ik de twee opzet 266 geteckende §§. in een getrokken heb.

3. Over de omzettingen of afwijkingen van de gewone woordſchikking.

§. 269.

1. Gedoogen de drie genoemde ſoorten van woordſchikking geene afwijking, — en in hoe verre?

2. Helder mij dit uw gezegde eens wat nader op.

3. Geef mij eens voorbeelden van eené dergelijke afwijking.

§. 270.

1. Welk woord moet dus altijd vooraan geplaatſt worden?

2. Dœe dit eens in eenige voorbeelden kennen. (*)

§. 271.

1. Welke omzettingen worden nogtans dikwijls verkeerdelijk in onze taal gebruikt?

2. Noem eens eenige dergelijke op.

3. Verbeter ze nu eens.

4. Over de verkeerde woordſchikkingen.

§. 272.

1. Dient men ook omzigtigheid bij de woordſchikking te gebruiken, en waarom?

2. Wat kan dan eens verkeerde plaatsing der woorden veroorzaken?

3. Toen

(*) De Onderwijzer ga hier met zijne Leerlingen de door WEILAND aangevoerde voorbeelden door, telkens hen doende aantoonen, of hun aantoonende, hoe daarin het hoofddenkbeeld of het gewigtigſte woord steeds vooraan ſtaat.

3. Toon dit met betrekking tot de bijwoorden: *voornamelijk, ten minste, en althans*, aan.

4. Weet gij mij ook de onderscheidene beteekenis te zeggen tusschen: *ik alleen heb hem gezien*, en: *ik heb hem alleen gezien*; *het staat u vrij niet te zweren*, en: *het staat u niet vrij te zweren*?

§. 273.

1. Welke woorden mogen in de woordvoeging door andere woorden niet van elkander gescheiden worden?

2. Zoudt gij mij in voorbeelden kunnen aantoonen, dat zulks onzin veroorzaakt? (*)

5. Over de volzinnen.

§. 274.

1. Welke twee voornaamste zaken komen er in eenen volzin voor?

2. Wat noemt gij het onderwerp der rede?

3. En wat is de daaraan toegeschreven werking of eigenschap?

4. Noem eens eenige volzinnen.

5. Heeft men ook zamengestelde volzinnen? — en noem eens eenige.

6. Noem mij ook eenige volzinnen, die omschreven zijn.

7. Na nog eenige voorbeelden, waarin een volzin nader uitgebreid wordt.

§. 275.

(*) De Onderwijzer handelt hier naar als bij §. 272.

§. 275.

1. Hoe velerlei foorten van zamengestelde volzinnen zijn er?

2. Geef hier eens eenige voorbeelden van.

§. 276.

1. Welk woordje kan in omschrijvende volzinnen op eene zeer onaangename wijze herhaald worden?

2. Toon dit eens met een voorbeeld aan.

3. Kan deze herhaling soms niet noodzakelijk zijn, en in welk geval dan?

4. Geef ook hiervan eenige voorbeelden.

6. Over de zamentrekking der volzinnen.

§. 277.

1. Kunnen twee volzinnen ook tot eenen volzin worden vereenigd?

2. Door middel van welke woorden geschiedt zulks dan?

3. Geef hiervan eenige voorbeelden.

§. 278.

1. Kan deze zamentrekking der volzinnen niet verkeerd gebezigd worden?

2. Op hoe velerlei wijzen kan dit geschieden?

3. Geef eens eenige voorbeelden, dat zulks geschiedt, wanneer er meer dan een onderwerp voorkomt.

4. Toon nu ook eens in voorbeelden aan, dat zulks geschiedt, wanneer het onzeker wordt, waarop het bijvoegelijke naamwoord, of deelwoord, betrekking heeft.

7. Over

7. Over de perioden.

§. 279.

1. Wat noemt gij eene periode?
2. Breid dan deze eenvoudige volzinnen eens tot perioden uit: *de mensch is het voortreffelijkste wezen op aarde. De morgenstond heeft goud in den mond. Menschlievendheid is de edelste deugd onder de menschen.*

§. 280.

1. Hoe velerlei zamengestelde perioden zijn er?
2. Wat moet men bij de samenstelling der perioden vermijden?
3. Waarom?
4. Waardoor tracht men veelal dit gebrek te verhelpen?
5. Wat noemt gij parentheses?
6. Geef mij eens voorbeelden van parentheses.
7. Wat moet ons overigens de rondheid en vloeibaarheid der perioden nader leeren?

